הלכה · משנה תורה · מפרשים · קרית ספר · ספר זמנים

קרית ספר על משנה תורה, הלכות שבת

רבי משה ב"ר יוסף מטראני [המבי"ט]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קרית ספר על משנה תורה, הלכות שבת

רבי משה ב"ר יוסף מטראני [המבי"ט]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קרית-ספר-על-משנה-תורה-הלכות-שבת/
הקובץ נוצר ב־21 בנובמבר 2026 מגרסה 39-202611200317v של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 6
פרק ג 8
פרק ה 9
פרק ו 9
פרק ז 10
פרק ח 12
פרק ט 15
פרק י 18
פרק יא 20
פרק יב 22
פרק יג 25
פרק יד 27
פרק טו 30
פרק טז 30
פרק יז 31
פרק יח 31
פרק יט 36
פרק כ 37
פרק כא 39
פרק כד 40
פרק כז 40
פרק כח 42
פרק כט 43

פרק א

הלכה א

מצוה כח היא שצונו שנשבות בשבת ממלאכה והוא אומרו וביום השביעי תשבות והנה נכפל ציווי זה וביאר לנו שהשבתה ממלאכות היא חובה עלינו ועל בהמתנו ועבדינו ובאזהר' יתבארו בע"ה כל המלאכות שהם מדאוריתא ויש מהם מדרבנן נסמכים על ושמרתם את משמרתי עשו משמרת למשמרתי:

אזהרה ס הזהירנו מעשות מלאכה בשבת אם עשה ברצונו בזדון חייב כרת ואם יש שם עדים והתראה נסקל ואם עשה בשגגה חייב קרבן חטאת קבועה. כרת דכתיב ונכרתה הנפש ההיא דהוה במזיד התראה בעינן בכל ד' מיתות ובמלקות דכתיב ואיש כי יקח את אחותו וגו' וראה את ערותה וכי בראיה תליא מילתא אלא עד שיראוהו טעמו של דבר ואם אינו ענין לחייבי כרת דהא דין שמים הוא ולא בעי התראה דקמי שמיא גלי אם שוגג הוא או מזיד תנהו ענין להתראת מלקות. דבי חזקיה תנא וכי יזיד איש על רעהו ואם הזיד לא נאמר אלא וכי יזיד משמע תמיד הוא בזדונו. דבי ר' ישמעאל תנא המוצאים אותו מקושש עצים שקושש עצים לא נאמר אלא מקושש דאחר שראוהו ומצאוהו והותרו בו מעין מלאכתו ועדיין היה מקושש. דבי ר' תנא על דבר אשר ענה על עסקי דיבור התראה. וכולהו צריכי כדאיתמר התם פ' היו בודקין. סקילה דכתיב במקושש עצים ביום השבת רגום אותו באבנים. קרבן חטאת קבועה דכתיב נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות ה' אשר לא תעשנה ואין חטאת בא אלא על דבר שזדונו כרת דיליף מע"ז וחטאת קבועה כתיב בפר' דאינו בא בדלות ולא בדלי דלות. וכל מקום שנאמר בהלכות שבת שהעושה דבר זה חייב הוא כרת או סקילה או חטאת וכל מקום שנאמר פטור הוא פטור מן הכרת ומן הסקילה ומן הקרבן אבל אסור מדברי סופרים הרחקה מן המלאכה והעושה אותו בזדון מכין אותו מכת מרדות מדרבנן.

הלכה ה

אף על גב דכל דבר שאין מתכוין מותר מדאוריתא דמלאכת מחשבת אסרה תורה דהכי ילפינן לה ממשכן לפי שסמך בפרשת ויקהל פרשת שבת לפרשת משכן אפילו הכי אי הוי פסיק רישיה חייב דאוריתא אף על פי שלא נתכוין דהוה ליה מתכוין כיון שאי אפשר אלא לעשות המלאכה באותו מעשה והוי מלאכת מחשבת. ומלאכה שאינה צריכה לגופה נמי חייב מדאוריתא דהואיל וצריך לעשות אותה המלאכה לדבר אחר מלאכת מחשבת היא וחייב. אבל מתכוין לעשות מלאכה אחת ונעשה מלאכה אחרת

שלא נתכוין לה פטור דלא הוי מלאכת מחשבת אף על גב דנתכוין לשם מלאכה בעלמא. ואפילו נתכוין לעשות מלאכה אחת ונעשת לו אותה המלאכה עצמה בדבר אחר שלא חשב או אפילו חשב בשניהם אלא שחשב לעשות זו קודם זו ונהפך לו הדבר פטור שהרי לא נתקיים מחשבתו בכל אחד מהם שחשב לעשות אחת ועשה האחרת וכן בשניה ולא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת. ואם נעשת מחשבתו כעין הדבר שחשבה לעשותו אף על פי שלא נעשית בדבר עצמו נמי שחשב ללקוט תאנה זו ולקט תאנה אחרת כמותה חייב שהרי נעשת מלאכה שחשב לעשותה. אבל נתכוון לעשות שני מלאכות זו קודם זו ונהפך לו הדבר ממה שחשב פטור שהרי בכל אחת לא נעשת מלאכתו שחשב לעשותה. ואם נעשו בבת אחת שתיהן אף על פי שכוון לעשות זו קודם זו חייב שהרי לא נתאחרה זו לזו ושתיהן נעשו כאחת והוי נתקיימה מחשבתו. כל העושה מלאכה כמתעסק ולא נתכוון לה פטור דמלאכת מחשבת אסרה תורה דומיא דמשכן והאי לאו מלאכת מחשבת הוא.

הלכה יב

כל המתכוון לעשות מלאכה ונעשת ביותר על כוונתו חייב דהא ניחא ליה והוי מלאכת מחשבת. בפחות מכוונתו פטור דאנן סהדי דלא ניחא ליה והוי כמתעסק דלא הוי מלאכת מחשבת. ואם מתחלה היה ראוי ליעשות בפחות מכוונתו [כגון] בסינר חייב דידע דסופו להתהפך והוה ליה מלאכת מחשבת.

הלכה יד

כל המתכוון לעשות מלאכה בשבת והתחיל בה ועשה כשיעור חייב אף על פי שלא השלים כל המלאכה שנתכוון להשלימה שהרי נתקיים מחשבתו כשיעור דכתיב בחטאת ועשה אחת דמשמע כל המלאכה וכתיב מאחת מהנה דמשמע מקצתה הא כיצד אינו חייב עד שיעשה שיעור מלאכה והיינו אחת מאחת בערך מה שנתכוון להשלימה.

הלכה טו

כל מלאכה שהיחיד יכול לעשות אותה לבדו ועשו אותה שנים בשותפות בין בזה אחר זה כגון עוקר ומניח בין בבת אחת מתחלה ועד סוף פטורין דכתיב בחטאת בעשותה אחת דהוו תרי מיעוטי חד לזה עוקר וזה מניח וחד לזה יכול וזה יכול דאינם חייבים חטאת. ואם אין אחד מהן יכול לעשותה לבדו עד שיצטרפו שנים שניהם חייבים דלכל חד מינייהו קרינן בעשותה יחיד כיון שאין חברו יכול לעשותה כולה הוה ליה כאלו הוא (שסייעו) עשאה וכן האחר אי נמי כיון דאין כל אחד יכול לעשותה לבדו ועשו שניהם אורחייהו בהכי ובמשכן נמי הוה זה אינו יכול וזה אינו יכול כגון שנים שנושאים את

הארון ולהכי לא בעינן אלא שיעור אחד לשניהם זה יכול וזה אינו יכול ונשתתפו שניהם זה שיכול חייב דעליו קרינן בעשותה והאחר פטור דלא עשה דבר.

הלכה יז

כל המקלקלין פטורין משום דלא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת דומיא דמשכן דסמוך ליה פרשת שבת וכל היכא דמקלקל לאו מכוון בכל לבו לאותה מלאכה הוא כמו שמכוון במלאכה שהוא נהנה ממנה ולהכי לא הוי מלאכת מחשבת אבל אם מקלקל על מנת לתקן חייב דהרי מלאכת מחשבת היא כיון שמכוין ליהנות לבסוף ושיעורו כשיעור המתקן כיון דמשום דדעתו לתקן היא דמחייב במקלקל הוי שיעורו כמתקן.

הלכה יט

העושה מלאכה בשוגג דחייב חטאת ובמזיד דחייב כרת ובעדים והתראה דנסקל הוי בשעשה כל המלאכה מתחלתה ועד סופה בשוגג או במזיד אבל עשה מקצתה בשוגג ומקצתה במזיד או אפכא פטור דבחטאת כתיב בעשותה ודרשינן נמי דמשמע עושה אותה כולה ולא מקצתה ומשמע עושה אותה כולה בשוגג ולא מקצתה אי נמי דפשטיה דקרא דנפש כי תחטא בשגגה משמע דעושה כל החטא בשגגה ומזיד נמי כתיב כל העושה בו מלאכה יומת דמשמע עושה בו מלאכה שלימה במזיד יומת:

פרק ב

הלכה א

דחויה היא שבת אצל סכנת נפשות כשאר כל המצות דכתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ודרשינן וחי בהם ולא שימות בהם. ואפי' ספק נפשות נמי דוחה שבת דכתיב אשר יעשה אותם האדם המצות שיחיה בהם ודאי ולא שיהא בעשייתן ספק מיתה אלמא מחללין על הספק ולא ספק שבת אחד בלבד אמרו אלא אפילו ספק שבתות הרבה דיעשה אותם האדם המצות שיחיה בהם ודאי הוא דדרשי' וכל היכא דאיכא ספק אפילו רחוק לא הוו חיים ודאי ומחללין עליו אפילו מאה שבתות כל זמן שהוא צריך ויש בו סכנה ואפילו ספק סכנה בכל מלאכות שהן צורך החולה דאף על גב דפשטי' דקרא וחי בהם ולא שימות בהם קאי אמסתכן עצמו כלומר שאם הוא בסכנת נפש אם לא יעבור על המצוה יעבור כדי להציל עצמו ולא יסתכן אפילו הכי דרשי קרא מרישיה ושמרתם את כל חקותי וגו' אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כלומר אתם תשמרו כלכם את חקותי כשיעשה אותם האדם ויחיה בהם אבל אם יסתכן אדם בשמירת המצות גם אתם לא תשמרו אלא שתעברו כדי להצילו. ובמכילתא מפיק ליה לחילול שבת דכתיב ושמרו

בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם חלל שבת אחד כדי שתשמור שבתות הרבה דהכי משמע ושמרו בני ישראל השבת כשיעשו את השבת לדורותם אבל אם בשמירה יסתכן שלא יעשה שאר שבתות לא ישמור את השבת אלא יחללהו וכן א"ר שמעון בן מנסיא ביומא ומשום הכי אסור להתמהמה באיסור שבת מן התורה דמכלל הן אתה שומע לאו דכשם שהוא מצווה לשמור כשאין סכנה כך מצווה לעבור במקום סכנה ובכל מיני חולאים שיש בהם אפילו ספק סכנה מחללין את השבת וחיה נמי משיתחיל הדם להיות שותת ממנה מחללין עליה את השבת כל זמן הסכנה ואפילו ממי שאין חזקתו חי מחללין עליו כאשה שמתה על המשבר דלא קפיד קרא אהיה מקודם בחזקת חי אלא כיון שמכאן ואילך איפשר שיחיה מחללין עליו.

הלכה טז

ומפקחין פיקוח נפש אפילו בדברים הקרובים יותר למיתה מחיים כטביעה בנהר ומפולת דכיון דאיפשר דעדיין חיים קרי' וחי בהם. ואפילו נמשך מזה עשיית מלאכה אחרת כיון שהוא מכוין להצלת נפש פטור. ומפקחין פיקוח נפש אפילו במיעוט ישראל ורוב גוים דאין הולכים בפיקוח נפש אחר הרוב משום דכתיב וחי בהם ולא שימות בהם שמשמע שלא יכול לבא בשום פנים לידי מיתת ישראל.

הלכה כב

המהלך במדבר ולא ידע מתי הוא יום שבת הוי ספקא דאוריתא ואסור לעשות שום מלאכה בכל הימים אלא כדי חיותו הוא עושה בכל יום דהוי פיקוח נפש ומונה ששה ומקדש שביעי כברייתו של עולם דימי חול נמנו תחלה. ונראה דהוי דרבנן לזכרון בעלמא שיהא לו שם חלוק משאר הימים ולא תשתכח תורת שבת ממנו דמדאוריתא לא מחייב לקדש ולהבדיל כיון שאין יודע אם הוא שבת ובכל הימים אסור לעשות יותר מכדי פרנסתו שכל יום ויום ספק שבת הוא ואם ידע שהוא ח' או ט"ו ליציאתו מותר לעשות מלאכה באותו יום דוודאי לא יצא בשיירא בשבת ושאר הימים הוו ספק דאוריתא ואין עושה אלא כדי פרנסתו ואם יש לו במה לפרנס עצמו אסור לעשות מלאכה בכל הימים דכל יומא הוי ספקא ולית בהו פיקוח נפש.

הלכה כג

גוים שצרו על עיירות ישראל על עסקי ממון אין מחללין עליהן את השבת דלא נתן שבת לידחות אלא בסכנת נפשות כדילפינן וחי בהם וגו'. אפילו לא באו אלא על עסקי התבן וקש מחללין עליהם את השבת [בעיר הסמוכה לספר] ויוצאים עליהם שמא ילכדוה ומשם תהא נוחה הארץ להכבש לפניהם ואיכא סכנת נפשות ובכל המקומות אם באו

על עסקי נפשות או צרו סתם על העיר יוצאים עליהם בכלי זיין. ומצוה על כל ישראל שיכולים לעוזרם לבא מיד משום סכנת נפשות כדאמר לעיל וכשיצילו את אחיהם מותר להם לחזור בכלי זין למקומם שלא להכשילם לעתיד לבא ואף על גב דהאי הוי תקנה משום מעשה שהיה הוי מותר דאוריתא כיון שנתגלה שהיה סכנה בדבר. וכן כל שיש סכנה בין לרבים בין ליחיד מצוה להציל בשבת ואפילו בעשיית כמה מלאכות דכיון דיש הצלת נפש לא חיישינן אכמה מלאכות ששבת הוא כחול לגבי סכנת נפשות כדילפינן.

הלכה כה

צרים על עיירות הגוים קודם השבת ועושים עמהם מלחמה בכל יום ויום ואפילו בשבת עד שכובשים אותה אע"פ שהיא מלחמת הרשות מפי השמועה למדו עד רדתה ואפילו בשבת ואין צריך לומר במלחמת מצוה ולא כבש יהושע יריחו אלא בשבת דכתיב ויהי ביום השביעי וקבלו רבותינו ז"ל שיום שבת היה:

פרק ג

הלכה א

מותר להתחיל במלאכה בערב שבת אע"פ שהיא נגמרת מאליה בשבת שלא אסר עלינו לעשות מלאכה מלא תעשה כל מלאכה אלא בעצמו של יום אבל כשתעשה המלאכה מעצמה בשבת מותר דכתיב ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך וכתיב ששת ימים תעשה מעשך וביום דמשמע דאפילו ביום שביעי מותר לעשות מלאכה הא כיצד ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך במלאכת הידים וששת ימים תעשה מעשך ודביום כמה שנעשת מאיליה הכי דרשי' בירושלמי אליבא (ו)דבית הלל. ובמכילתא דריש ביום השבת למה נאמר לפי שהייתי אוסר מלאכה מערב שבת לשבת קל וחומר מערב שביעית דכתיב בחריש ובקציר תשבות שבות מחריש ומקציר שבות מערב שביעית לשביעית שבת שחייב עליו כרת ומיתת בית דין אינו דין שישבות מערב שבת לשבת לפיכך נאמר בכל מושבותיכם ביום השבת ביום השבת אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר מערב שבת לשבת. אף על פי שהתחיל עם חשיכה ואע"פ שנעשת המלאכה בשבת בכליו מותר דלא נצטוינו אלא על שביתתינו ושביתת עבדינו ובהמתנו לא על שביתת כלים.

הלכה ג

ואם היתה קדרה בשבת על האש ולא נתבשלה כל צרכו אסור להגיס בה מדאוריתא. שכל שחייב על בישולו אם היה מבשלו בשבת עצמו חייב על הגסתו. וכל דיני איסור שהייה והטמנה מדרבנן.

פרק ה

הלכה א

והדלקת נר בשבת חובה מדרבנן

הלכה ד

בין השמשות שהוא מסוף שקיעה עד שיראו ג' כוכבים הוא ספק מן יום ספק מן הלילה ודנין בו להחמיר דספקא דאוריתא היא דאע"פ דבשבת לא כתיב לילה הא כתיב מחלליה מות יומת דקאי אלילה ואזהרה דכתיב ויום השביעי שבת וגו' דלשבת לא צריך ומוקמינן ליה במכילתא ללילה וכתיב נמי ששת ימים תעשה מלאכה וגו' ויום השביעי שבת מה ששת ימים לילו עמו אף שביעי לילו עמו ובין השמשות ספק יום ספק לילה. ואם עשה מלאכה בין השמשות בערב שבת ומוצאי שבת בשוגג חייב חטאת מכל מקום דמה נפשך אם הוא לילה חייב על ערב שבת אם יום הוא חייב על מוצאי שבת.

הלכה ה

וכל שאר איסורי הפרק ופרק ששי כולו מדרבנן. וצ"ע על באמת אמרו דאמרינן בירושלמי הל"מ ונראה דלאו דוקא אלא שהיא הלכה קיימת כהלכה למשה מסיני. וכן כתב הרב רבינו שמשון ז"ל בסוף ידים על עמון ומואב מעשרין מעשר עני הל"מ דלאו דוקא דאינו מן התורה אלא כהלכה למשה מסיני סייג לתורה מושמרתם את משמרתי עשו משמרת למשמרתי ואף המבשל בשבת במזיד או בשוגג אף על גב דחייב מדאוריתא אין איסור הנאת המלאכה שעשה מדאוריתא ונאמר ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם היא קדש ואין מעשה הנעשה בה קדש:

פרק ו

הלכה א

וכל שאר איסורי הפרק ופרק ששי כולו מדרבנן. וצ"ע על באמת אמרו דאמרינן בירושלמי הל"מ ונראה דלאו דוקא אלא שהיא הלכה קיימת כהלכה למשה מסיני. וכן כתב הרב רבינו שמשון ז"ל בסוף ידים על עמון ומואב מעשרין מעשר עני הל"מ דלאו דוקא דאינו מן התורה אלא כהלכה למשה מסיני סייג לתורה מושמרתם את משמרתי עשו משמרת למשמרתי. ואף המבשל בשבת במזיד או בשוגג אף על גב דחייב מדאוריתא אין איסור הנאת המלאכה שעשה מדאוריתא ונאמר ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם היא קדש ואין מעשה הנעשה בה קדש:

פרק ז

הלכה א

מלאכות שחייבים עליהם סקילה וכרת במזיד או קרבן חטאת בשגגה מהן אבות ומהן תולדות. ומנין כל אבות מלאכות ארבעים חסר אחד ותניא רבי אומר דברים הדברים אלה הדברים אילו ל"ט מלאכות שנאמרו למשה בסיני פי' דגבי שבת בפרשת ויקהל כתיב אלה הדברים אשר צוה וגו' דברים משמע תרי ה"א מרבת חד הא תלת אלא בגימטריא תלתין ושש עם הדברים ל"ט. ואלו הם: החרישה הזריעה והקצירה והעימור והדישה והזרייה והברירה והטחינה וההרקדה והלישה והאפיה והגזיזה הליבון והניפוץ והצביעה והטויה ועשיית הנירין והנסכת המסכה והאריגה והבציעה והקשירה וההתרה והתפירה והקריעה והבנין והסתירה והכאה בפטיש והצידה והשחיטה וההפשטה וההעבדה ומחיקת העור וחתוכו והכתיבה והמחיקה והשרטוט וההעברה והכיבוי וההוצאה מרשות לרשות. ומנא לן דהני ל"ט הן דנאסרו בשבת דאמר רבי חנינא בר חמא כנגד עבודות המשכן שכל אלו המלאכות המנויות במשנה היו צריכים למשכן ופרשת שבת נסמכה לפרשת מלאכת המשכן ללמוד הימנה ותניא כוותיה אין חייבים אלא על מלאכה שכיוצא בה היתה במשכן הם זרעו ואתם לא תזרעו וגו'. וכל שהו מענין אלו הל"ט מלאכות נקראים אבות כמוהם דמה לי חורש מה לי חופר או עושה חריץ כולן חפירה בקרקע וענין אחד הוא. וכן זורע זרעים או נוטע אילנות או מבריך או מרכיב או זומר כל אלו אב אחד הן שכל אחד מהן לצמח דבר הוא מתכווין. ועל דרך זו שאר האבות כל שהוא מעניינם הוא כמוהם ואם כן כלם בכלל ל"ט מלאכות הרמוזות בכתוב הן. ונמנו אלו הל"ט משום דהוו במשכן דסמיך ליה לשבת. חורש וזורע וגו' עד אחד עשר מלאכות שבפת כולהו הוו בסממנין של צבע תכלת וארגמן ותולעת שני בר מאופה דלא הוי במשכן אלא מבשל ומשום סדרה דפת נקטיה. ושלש עשרה מלאכות שבצמר מגזיזה עד קריעה כולהו הוו במשכן. מגוזז עד מיסך שייך בצמר של מלאכת המשכן. וממיסך עד קושר ומתיר שייך ביריעות קושר ומתיר שכן צדי חלזון לצבוע התכלת למלאכת המשכן קושרין ומתירין פעמים קושרים את המכמורות ופעמים מתירים אותם. והתפירה ביריעות והקשירה נמי שכן יריעה שנפל בה דרנא שהוא תולעת שמנקב נקב קטן ועגול צריך לקרוע למעלה ולמטה את הנקב שלא תהא התפירה קמטי' קמטי' והיינו קורע על מנת לתפור. הבנין והסתירה הוו במשכן כדאמר בירושלמי שהיו נותנים קרשים על גבי אדנים ולא לשעה היתה אמר רבי יוסא מכיון שהיו חונים ונוסעים ע"פ הדיבר כמי שהיא לעולם והסותר ובלבד לצורך כמו במשכן. הצידה וכלל מלאכת העור נוהגת

בתחשים למשכן בעורותיה. ושחיטה במשכן הוה נטילת נשמה באלים מאדמים ותחש וחלזון. וכתיבה ומחיקה הוו נמי במשכן שהיו רושמין על קרשי המשכן לידע אי זה בן זוגו וכותב אות בזו ואות בזו ומחיקה פעמים שטעה ומוחקו על מנת לחזור לכתוב. והשרטוט היא בעורות המשכן כמו שדרך הרצענין כשהוא בא לחתוך משרטט תחלה ואח"כ מעביר הסכין דרך השרטוט וכן בעורות המשכן כשחתכום. ההבערה והכיבוי באש שתחת הדוד של סמנין. והמכה בפטיש היינו מכוש אחרון שמכה על הכלי בשעת גמר מלאכה והכי הוה בגמר מלאכה דכלים דמשכן. וההוצאה מרשות לרשות הוא במשכן דכתיב ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא משה היכא הוה יתיב במחנה לויה שהיא ר"ה שהכל מצויין אצל משה רבינו וקאמר לישראל לא תפיקו ותיתו מרשות היחיד שהיא אהליכם לרשות הרבים שהיא מחנה לויה וממאי דבשבת קאי דילמא בחול קאי גמר העברה העברה כתיב הכא ויעבירו קול וכתיב ביום הכיפורים והעברת שופר תרועה וגו' מה להלן ביום אסור אף כאן ביום אסור.

הלכה ה

התולדה היא המלאכה הדומה לאב ואינה מענין האב. כיצד המחתך הירק מעט מעט לבשלו היא כמו טוחן שמחלק דבר אחד לגופים הרבה. וכן שף לשון מתכת ליקח מעפרו היא תולדת טחינה. וכן הלוקח חלב ונתן בו קיבה לחבצו חייב משום בורר שמפריש הקום מן החלב. ואם גבנו חייב משום בונה שכל מקבץ חלק אל חלק ודבק הכל עד שיעשו גוף אחד דומה לבנין. וכן לכל מלאכה ומלאכה מאלו האבות יש להן תולדות על דרך זו דתניא רבי יוסא אומר ועשה מאחת מהנה הנה אבות מהנה תולדות ומגוף המלאכה הנעשית בשבת תדע מעין אי זה אב היא ותולדת אי זה אב היא דבכולהו איכא תולדות כדאמר בירושלמי בר מהושטה והכי דייק קרא הנה שהן הל"ט מלאכות מהנה שהן תולדות הנה משמע דבכולהו איכא תולדה ושהוא דומה לאב.

הלכה ז

אחד העושה אב מאבות מלאכות או תולדה מן התולדות במזיד חייב כרת ואם באו עדים בהתראה נסקל כדילפינן לעיל בלא תעשה כל מלאכה. וחייב על התולדה נמי חטאת כדילפינן הנה מהנה לומר שחייב חטאת אתולדה. וכל שחייב עליו חטאת בשוגג חייב כרת במזיד. ומה הפרש בין אבות ותולדות אין הפרש כי אם לענין קרבן שהעושה בשוגג אם עשה אבות הרבה בהעלם אחת דזדון שבת ושגגת מלאכות חייב חטאת על כל אב ואב ואם עשה אב ותולדותיו בהעלם אחת אינו חייב אלא חטאת אחד גופי מלאכות

שמתחלקין לחטאת ואע"פ שבהעלם אחת הן נפקא לן דכתיב מחלליה מות יומת התורה ריבתה מיתות הרבה על חילול אחד ואם אינו ענין למזיד דכתיב כל העושה מלאכה יומת דמשמע דאחד מלאכה לחוד יומת תנהו ענין לשוגג ומאי יומת בממון לאפושי קרבנות והיינו בהעלם אחת דמלאכו' דאלו בשתי העלמות פשיטא דחייב דכל שחייבים עליו כרת במזיד דהיינו על כל מלאכה ומלאכה חייבים עליו קרבן חטאת בשוגג כדילפינן מתורה אחת יהיה לעושה בשגגה וכתיב וכי תשגו ולא תעשו את כל המצות האלה וכתיב והנפש אשר תעשה ביד רמה הוקשו קרבנות של שגגות של כל עבירות לשל ע"ז מה של ע"ז קרבן שלו אינו אלא על עבירה גמורה שחייבים על זדונה כרת דסמיך ליה והנפש אשר תעשה וגו' ונכרתה אף כל התורה כולה אין מביאין חטאת אלא על דבר שזדונו כרת ורבי נתן מפיק לחלוק מלאכות דכתיב לא תבערו אש בכל מושבותיכם ולמה נאמר הא כתיב לא תעשה כל מלאכה והבערה בכלל היתה אלא לפי שנאמר ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וגו' אלה הדברים וגו' ששת ימים דברים הדברים אלה הדברים אלו ל"ט מלאכות שנאמר למשה בסיני יכול עשאם כולם בהעלם אחת אינו חייב אלא חטאת אחד ת"ל בחריש ובקציר תשבות דחייב שתים מדלא כתיב בחריש וקציר ועדין אני אומר על חרישה וקצירה חייב שתים ועל כולן אינו חייב אלא אחד דבחדא מלאכה כייליגהו ובדבר היוצא מן הכלל לא ללמד על עצמו וגו' לא דייגינן ליה דהוה ליה כלל בלא תעשה ופרט עשה אי נמי הוו חריש וקציר שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין דהוה ליה למכתב חד תלמוד לומר לא תבערו אש הבערה בכלל היתה ולמה יצתה להקיש אליה ולומר לך מה הבערה שהיא אב מלאכה וחייבין עליה בפני עצמה אף כל שהיא אב מלאכה חייבים עליה בפני עצמה והיינו אפילו בהעלם אחת כדאמר ובמלאכות דאב ותולדות דידיה או אבות מעין מלאכה לא מחייב בהעלם אחת אלא אחת דלא חלקם הכתוב לחטאת אלא למלאכות חלוקות זו מזו כמו שתי אבות או שתי תולדות משתי אבות אבל אב ותולדותיו וכל שהוא מעין המלאכה חדא היא ולא מחייב אלא חטאת אחד בהעלם אחת דכולן מאב אחד הן אי נמי משום דלא הויא אלא שגגת מלאכה אחת:

פרק ח

הלכה א

החורש אין לו שיעור אלא בכל שהוא חייב דכוותא גבי משכן שכן ראוי לקלח אחד של סמנין. המנכש בעיקרי האילנות והמקרסם עשבים והמזרד השריגים כדי ליפות את

הקרקע הן תולדות חורש ובכל שהוא חייב. וכן משוה פני השדה ומשוה גומות שיעורו בכל שהוא.

הלכה ב

הזורע כל שהוא חייב כחורש שכן ראוי לקלח אחד של סמנין. הזומר את האילן כדי שיצמח הוי אב מלאכה מעין זורע אבל משקה צמחין ואילנות בשבת היא תולדת זורע וחייב בכל שהוא. וכן השורה חטין וגו'.

הלכה ג

הקוצר כגרוגרת חייב שיעור גרוגרת להוצאת שבת בכלל שיעורין דהוו הלכתא למשה מסיני ורמיזי בקרא דכתיב ארץ חטה וגומר ותאנה שהיא גרוגרת להוצאת שבת במידי דמיכל כתאנה והכא נמי קוצר דמסתמא הוא לאכילה הוי שיעוריה כגרוגרת. ותולש תולדה דקוצר וכל עוקר דבר מגידולו הוי תולדה דקוצר שהוא עקירת הדבר ממקום גדולו כמו בסממני המשכן. ותולש מעציץ שאינו נקוב לא מקרי מקום גדולו עד שיהא נקוב בכדי שורש קטן. כל זרע שקצירתו מצמחתו ומגדלתו כגון אספסתא וסלקא הקוצרו בשגגה חייב שני חטאות אחד משום קוצר ואחד משום נוטע וכן הזומר וצריך לעצים. וקשיא לי טובא אכל הני דאמר דחייב במעשה אחד משום כך וכך חטאת אפילו בהעלם אחת דלא לחייב אלא חדא דהא אכמה מלאכות מעין מלאכה אחת ואתולדות דידיה לא מחייב אלא חדא וניחא לי בחביתא וחלתא דכל הנהו חייבי היו כל חד וחד באנפיה נפשיה עד דאשתלים חביתא או חלתא כדפרש"י ז"ל. ובירושלמי נמי אמרן הדין דשחק תימה כד מיפריך ברישייא חייב משום דש כד מבחר בקלופיתא משום בורר כד שחיק במדוכתא משום טוחן כד יהיב משקין משום דש גמר מלאכתה משום מכה בפטיש וגוונוי טובא דמייתי התם דאכל חדא וחדא מיחייב באנפיה נפשה ולא אשמועינן חידושא אלא דיש מעשה דאינו נגמר עד שהוא חייב כמה חטאות כדאמר. אבל אכתי קשיא לי כהאי גוונא דקטל אספסתא דלא הוי אלא חד מלאכה ולא קמוסיף מידי בקצירת אספסתא דצמח מקצירת חטין בזמנן דאמאי חייב שתים ונראה דכיון דמלאכת מחשבת אסרה תורה והאי מיכוון נמי לצמח בקצירתו זאת מיחייב מה שאין כן בעושה אב ותולדותיו דלא מיכוין אלא למלאכה אחת. אי נמי בהאי קצירה אית בה שינוי מעשה מקצירה דעלמא דקפיד אמעשה הקצירה למעבדה בגוונה דתצמח ולהכי חשיב בתרי מלאכות וחייב אתרוייהו והכי נמי בכל מאי דאיתמר עליה עובר משום שנים כי האי גוונא. גבשושית שעלו בה עשבים והגביה מעל הארץ על גבי יתדות חייב משום תולש

דהויא תולדה דקוצר ואם היתה על גבי יתדות והניחה על הארץ חייב משום זורע. תאנים שיבשו באיביהן התולש מהן בשבת חייב מגו דלענין טומאה הוו כעקורין.

הלכה ה

תולש עולשין ומזרד זרדין לאכילה שיעורו כגרוגרת ואם לבהמה שיעורו כמלא פי גדי ולהסקה שיעורו לבשל ביצה שהוא גרוגרת מביצה ושיעור גרוגרות כבר נאמר שהוא הלכה למשה מסיני בכלל שיעורין חציצין ומחיצין ושאר השיעורים כל מידי למאי דחזי הוי שיעור מלאכתו והוצאתו דהכי נמי במשכן לא היו מוציאים אלא מאי דחזי למלאכתו. ומעמר נמי הוי כשיעורין הללו. ומקצץ דבילה לעיגול הוי תולדת מעמר וחייב והדש כגרוגרת חייב ואין דישה אלא בגידולי קרקע כדישה דמשכן. ומפרק תולדת דש וחולב נמי הוי תולדת דש מפני שהוא מפרק. וחובל בחי שיש לו עור חייב משום מפרק והוא דצריך לדם כחולב אבל נתכוון להזיק בלבד פטור שהוא מקלקל ולא הוי מלאכת מחשבת כדאמרינן לעיל. ואינו חייב עד שיהא בדם או בחלב גרוגרת דהוי מידי דמיכל. ואם חבל דרך נקמה הוי מתקן לגבי חמתו ואע"פ שאינו צריך לדם חייב ואף ע"ג דקלקל לגביה חבריה מדאיצטריך קרא למשריה מילה מכלל דשאר חובל דמתקן במידי חייב. שמנה שרצים יש להן עורות לענין שבת כבהמה כחיה ועוף אבל שאר שקצים ורמשי' אין להם עור לפיכך החובל בהן פטור דלא הוי מפרק במין שאין להם עור ואחד חובל דם ויצא או נצרר ולא יצא חייב דכיון דנצרר הדם הא הוי מפרק. הסוחט את הפירות דהיינו זתים וענבים חייב מן התורה דאורחייהו בדריכה מה שא"כ בשאר פירות להוציא מימיהן חייב משום מפרק ואינו חייב עד שיהא במשקין שסחט כגרוגרת. ומותר לסחוט אשכול של ענבים לתוך האוכל דלא הוי מפרק כיון שהוא אוכל מאוכל אבל סוחט אפילו ענבים לכלי שאין בו אוכל הרי זה דורך וחייב. והחולב לתוך האוכל או יונק פטור ואינו חייב עד שיחליב לתוך כלי.

הלכה יא

זורה ובורר שיעורן כגרוגרת ומחבץ הוי תולדת בורר ובורר שמרים מתוך משקין הוי תולדת בורר או מרקד שזורה בורר ומרקד דומין ענייהן ולא נמנו בשלשה אלא משום דהוו כולהו במשכן. בורר אוכל מתוך פיסולת או שבורר מין אוכל שאין רוצה לאכול ממין אחר שרוצה אם בנפה וכברה חייב דהוי דרך ברירה בכך ובורר פיסולת מתוך אוכל אפילו ביד חייב ובורר תורמוסין מתוך פיסולת שלהן חייב דהוו כבורר פיסולת מתוך אוכל ואפילו בורר אוכל מתוך פיסולת בידו חייב אם להניחו לאחר זמן אפילו לבו ביום דנעשת כבורר לאוצר והוי ליה דרך ברירה ובשני מיני אוכלין נמי אם ברר בשחרית

לבין הערבים אפילו ביד חייב דדרך ברירה בכך. המשמר אי זה משקה במשמרת שלו כגרוגרת חייב ומסננין יין או מים צלולין קצת עד שיצלו ביותר בכפיפה ובסודרין וחרדל שלשו מערב שבת ממחה ושותה ויין מגתו נותן לתוך הסודרין שעדין לא נפרשו השמרים מן היין.

הלכה טו

הטוחן דהוי מידי דמאכל שיעורו כגרוגרת וכל שוחק תבלין וסמנין במכתשת הרי זה טוחן וחייב. המחתך ירק תלוש הוי תולדת טוחן וכן הנוסר עצים ליהנות בנסורת או שף לשון מתכת חייב משישוף כל שהוא דחזי למידי אבל מחתך עצים בעינן כדי לבשל כגרוגרת.

הלכה טז

הלש כגרוגרת המגבל עפר הוי תולדת לש ושיעורו כדי לעשות פי כור של צורפי זהב כשיעור מוציא דחזי למידי. ואין גיבול באפר ולא בחול הגס ולא במורסן וכיוצא בהן והנותן זרע שומשמין או זרע פשתן וכיוצא בהן במים חייב משום לש שהן מתערבים ונתלין זה בזה ושיעורן נמי כגרוגרת:

פרק ט

הלכה א

האופה כגרוגרת חייב ומבשל מאכל או סמנין או מחמם המים הכל ענין אופה הן ושיעור כל אחד למאי דחזו מים חמין לכדי רחיצת אבר קטן ומבשל סמנין כדי שיהיו ראוין לדבר שמבשלין אותם לו כל חד וחד למאי דחזי. הנותן ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל ונתגלגלה חייב. שהמבשל בתולדת האור כמבשל באור עצמה אבל לא בחמה ובתולדות חמה דבישול לא הוי אלא באור ותולדותיו דהכי נמי הוה בסממני המשכן. וכן המדיח בחמין דג מליח ישן וכיוצא בו חייב שהדחתו זהו גמר בישולו. וכן המבשל בחמי טבריה לא מחייב מדאוריתא דאין בישול מדאוריתא אלא האור ותולדותיו כדאמרי ובבישול בשר וחלב משמע דבישול חמי טבריה היא ספקה דאוריתא אי הוי בישול או לאו. המבשל על האור דבר המבושל כל צרכו או דבר שאין צריך בישול כלל פטור מדאוריתא דסממני המשכן הוי דבר הצריך בישול לצבוע ולא הוו מבשלי ליה אלא כל צרכיה. אחד נתן את האור ואחד נתן את העצים ואחד נתן את הקדרה ואחד נתן את המים ואחד נתן את הבשר ואחד נתן את התבלין ובא אחר והגיס כולן חייבים משום מבשל. שכל העושה דבר מצרכי בישול הרי זה מבשל. ואע"ג דיחיד העושה אותה חייב

ולא שנים ושלשה היינו בזה יכול וזה יכול אבל הכא דבבת אחד באו כלן זה באור וזה בעצים וגו' כדדייק לישנא הוה ליה זה אינו יכול וזה אינו יכול דבבת אחד אין אחד מהם יכול לעשות כל אלו הדברים ולהכי חייב כמו במשכן דחשיבה מלאכה שנים הנושאים את הארון דהוי זה אינו יכול וזה אינו יכול. אבל אם שפת אחד את הקדרה תחלה ואח"כ בא אחר ונתן את העצים וגו' שנים אחרונים בלבד חייבים משום מבשל והראשונים לא עשו דבר בעוד שאין עצים להבעיר האש. הניח בשר על גבי גחלים אם ניצלה בו כגרוגרת אפילו בשנים או שלשה מקומות חייב שהרי יש שיעור דאוריתא לא נצלה שיעור גרוגרת אבל נתבשל כולו חצי בישול חייב דהא חזי למיכל לקצת אבל חצי בישול מצד אחד לא חזי ולאו כלום הוא. שכח והדביק פת בתנור בשבת ונזכר ירדנה קודם שתאפה ויבא לידי מלאכה. המתיך אחד ממיני מתכות כל שהוא או המחמם את המתכת עד שתעשה גחלת הרי זה תולדת מבשל. וכן הממסס הדונג וכיוצא בו הוי תולדת מבשל וחייב ואע"ג דחוזרים ונקפים כמו שהיו. וכן המבשל כלי אדמה עד שיעשו חרס חייב משום מבשל כללו של דבר בין שריפא גוף קשה באש בין שהקשה גוף רך חייב משום מבשל דמה לי בישול הני מה לי בישול סממני המשכן.

הלכה ז

הגוזז צמר או שער בין מן הבהמה בין מן החיה בין מן החי בין מן המת אפילו מן השלחין חייב דכולהו גוזז הוו כבמשכן ושיעורו כדי לטווות ממנו חוט שארכו כרוחב הסיט כפול שהוא קרוב לשני שלישי זרת ושיעור זה בכלל שיעורי תורה. תולש כנף העוף הוי תולדת גוזז. הטווה את הצמר מן החי פטור בין מגזיזה וניפוץ בין מטויה דאין דרכו בכך ואע"ג דבמשכן הוה דכתיב טוו את העזים חכמה יתרה שאני דכתיב וכל אשה חכמת לב וגו' אבל להדיוט אין דרכו בכך והוי כלאחר יד. הנוטל צפרניו או שערו או שפמו או זקנו בכלי הוי תולדת גוזז וחייב ויבלת אפילו בכלי פטור לפירוש הרב ז"ל. הנוטל שערו בכלי בשתי שערות חייב ואם ליקט לבנות מתוך שחורות אפילו אחד חייב. צפורן וציצין שלא פרשו רובן אם נטלין בכלי חייב ואע"ג דהוו תולדה דגוזז וגוזז לא מחייב אלא אארך רוחב הסיט כפול אפילו הכי הכא חייב אחדא דכל חד שיעורי לפי מאי דמהני או לפי חשיבותיה דבהוצאה שהיא מלאכה אחת איכא כמה גווני שיעורי הוצאה כל חד כפי הנאתו ותועלתו דהכי הוו הוצאות המשכן והמלאכות כפי תועלתם וחשיבותם.

הלכה יא

המלבן צמר או פשתן וכיוצא בהן ממה שדרכן להתלבן חייב ושיעורו במה שאינו ארוג כרוחב הסיט כפול שהוא ארבעה טפחים. ומכבס בגדים הוי תולדת מלבן וחייב וסחיטה בכיבוס כהגסה בבישול ואין חייבין על סחיטת שיער ועור.

הלכה יב

המנפץ את הצמר וכיוצא בה שיעור רוחב הסיט כפול חייב ומנפץ גידים לטוות מהם הוי תולדת מנפץ וחייב.

הלכה יג

צובע חוט שארכו ארבעה טפחים או ממה שאיפשר לטוות ממנו שיעור כזה חייב והוא שיהיה צבע המתקיים אבל צבע שאין מתקיים שאדם מעבירו לשעתו פטור דלא הוי דמיא דצביעה מלאכת המשכן דמתקיימת. העושה עין הצבע הרי זה תולדת צובע וחייב. וקשיא לי אמאי לא עיילוה בהדי ל"ט מלאכות דהוו במשכן דהאי נמי הוה במשכן דהוו מבשלים סממני צבע תכלת וארגמן ושני לצבוע דהיינו עין הצבע ואע"ג דהיא כעין צביעה הא אמרן דזורה ובורר ומרקד חדא היא ומשום דהוו במשכן מנינהו כ"ש הא דכל חד מלאכה בפני עצמה. וניחא לי קצת במאי דאמר בירושלמי מה צביעה היתה במשכן שהיו משרבטין בבהמה בעורות אלים מאדמים דהכא עין הצביעה והצביעה תרוייהו בהדי הדדי קא אתי ושיעור מין הצבע כצובע.

הלכה טו

הטווה אורך ארבעת טפחים מכל דבר הנטווה חייב. העושה את הלבד הרי זה תולדת טווה וחייב בשילבד דבר שאיפשר לטוות ממנו חוט אורך ארבעה טפחים בעובי בינינו.

הלכה טז

העושה שתי בתי נירין שנתן שני חוטין של שתי בנירה אחת שקורין ליצ"ז חייב. ועושה נפה וכברה וכיוצא בהן משיעשה שני בתים באחד מכל אלו חייב משום תולדת עושה נירין.

הלכה יז

מתיחת החוטין באורך היריעה וברחבה עד שתעשה כולה שתי בלא ערב היא הנסכת המסכת. והמותח נקרא מסיך והשובט על החוטין עד שיפרקו ויתקנם הוי תולדת מיסך וחייב כשיעורו ברוחב שתי אצבעות. וכל האורג שני חוטין ברוחב שני אצבעות חייב. ואם ארג חוט אחד והשלים בו הבגד חייב. ארג בשפת היריעה שני חוטים ברוחב שלשה בתי נירין חייב הא למה זה דומה לאורג צלצול קטן ברוחב שלשה בתי נירים. ואע"ג

דבאורג בעינן שיעור שני אצבעות רוחב היינו ביריעה דרחבה טפי דכיון דארג בה רוחב שני אצבעות חייב אבל בכי האי גוונא דלא הוי רוחב טפי משלשה בתי נירין בצלצול חייב ברוחבן. המדקדק את החוטין ומפרידין בעת האריגה הוי תולדת אורג. וכן הקולע את הנימין משיעשה קליעה באורך שני אצבעות.

הלכה כ

הבוצע חוטין חייב והוא המפריד את הארוג בין שהוציא הערב מן השתי או שהעביר השתי מעל הערב חייב והוא שיתכוין לתקן כדרך שעושים אלו שמאחים את הבגדים שבוצעים ואח"כ מאחים. והסותר את הקליעה לתקן הוי תולדת בוצע ושיעורו כשיעור הבוצע:

פרק י

הלכה א

הקושר קשר של קיימא והוא מעשה אומן חייב דומיא דקושרי חוטי יריעות הנפסקות אבל קשר של קיימא ואינו מעשה אומן פטור וקושרי חוטי יריעות דמשכן קשר אומן הוי. וכל קשר שחייבים על קשרו חייבים על התרו דצדי חלזון נצרכים לפרקים להתיר קשרי רשתות הקיימות כדי לקשרם או להרחיבם וכל שהקושר אותו פטור כך מתיר אותו פטור מדאוריתא.

הלכה ח

הפותל חבלים מן ההוצין ומן הפשתן וכיוצא בהן הוי תולדת קושר וחייב ושיעורו כדי שיעמוד בלא קשירה וכן המפריד את הפתיל כשיעור זה הוי תולדת מתיר והוא שלא יתכוין לקלקל.

הלכה ט

התופר שני תפירות חייב והוא שקשר ראשי החוט מכאן ומכאן ואם תפר יתר על שתי תפירות חייב אע"פ שלא קשר שהרי מתקיימת התפירה. והמותח חוט של תפירה בשבת חייב מפני שהוא מצרכי התפירה. הקורע כדי לתפור שתי תפירות על מנת לתפור שתי תפירות חייב שכן במשכן בגד שנפל עליו דרנ' קורעין בה למעלה ולמטה ותופרין אותו כדי שלא תהא התפירה קמטים קמטים והקורע להפסיד פטור ככל המקלקלין. והקורע בחמתו או על מתו שחייב לקרוע עליו הוי מתקן לגבי יצרו ושככת חמתו וחייב. והפותח בית הצואר בשבת חייב חטאת ופרש"י משום מכה בפטיש. המדבק ניירות או עורות

בקולן של סופרים וכיוצ' בו הוי תולדת תופר וחייב וכן המפרק ניירות דבוקין ולא נתכוון לקלקל בלבד חייב דהוי תולדת קורע.

הלכה יב

הבונה כל שהוא חייב דבכל שהוא מועיל כמאן דעייל שופתה בקופינה דמרא דחייב משום תולדת בונה והוי בנין כל שהוא. משוה פני הקרקע בבית חייב משום בונה אחד נתן את האבן ואחד נתן את הטיט הנותן את הטיט חייב ובנדבך העליון אפילו מניח האבן חייב דאין מניחין עליה טיט. והבונה על גבי כלים פטור ואע"ג דבנין המשכן הוה קרשין על גבי אדנים דהוי בנין על גבי כלים אפילו הכי אדנים כקרקע הם חשובים והכי איתא בירושלמי. העושה אהל קבוע הוי תולדת בונה וחייב. וכן העושה כלי אדמה קודם שישרפו כגון תנור וכירים הוי תולדת בונה וחייב. וכן המגבן גבינה כגרוגרו' חייב משום בונה. התוקע עץ בעץ בין שתקע במסמר בין שתקע בעץ חייב משום בונה כיון שנתאחד. העושה נקב כל שהוא בלול של תרנגולין כדי שיכנס להן האורה חייב משום בונה מחזיר דלת של בור וכיוצא בו חייב משום בונה. הסותר כל שהוא חייב והוא שיסתור על מנת לבנות ואם סתר דרך השחתה פטור דלא הוי מלאכת מחשבת כיון שמקלקל. הסותר אהל קבוע או עץ תקוע על מנת לתקן חייב משום תולדת בונה.

הלכה טז

המכה בפטיש חייב שכן האומן מכה בכלי בשעת גמר מלאכתו והכי נמי הוה כל כלי מלאכת המשכן. וכל העושה דבר שהוא גמר מלאכה כמנפח בכלי זכוכית וכיוצא בו חייב משום מכה בפטיש. (דבר מכה) כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא אין חייבים על עשייתו. המפיס שחין להרחיב פיה חייב משום מכה בפטיש. והמסתת את האבן כל שהוא חייב משום מכה בפטיש. מצדד האבן ביסוד הבנין להושיבה במקום הראוי לה חייב משום מכה בפטיש. והלוקט יבלת שעל גבי בגדים בידו אם מקפיד עליהן חייב משום מכה בפטיש אבל הסירן דרך עסק פטור. המנער טלית חדשה שחורה כדי לנאותה חייב חטאת והוא שמקפיד עליה.

הלכה יט

הצד דבר שדרך מינו לצוד כגון חיה ועוף למקום שאינו מחוסר צידה חייב אבל למקום שאם יבא לקחתו צריך לרדוף אחריו לצוד אותו משם פטור לפיכך הצד ארי פטור עד שיכניסנו לתוך כיפה שלו שהוא נאסר בה. אחד שמנה שרצים האמורים בתורה ואחד שאר שקצים ורמשים שיש למינן צידה הצד אחד מהן בין לצורך בין שלא לצורך או לשחק בהן חייב הואיל שנתכוון לצוד וצד שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה.

הצד את הישן ואת הסומא חייב דנשמטין כשמרגישים יד אדם ומחוסרין צידה נינהו אבל זקן או חיגר או חולה או קטן פטור דלאו מחוסרי צידה נינהו הצד על ידי כלבים או עופות כיון שהוא מסייעם חייב והוא תולדת צד צבי שנכנס לבית ונעל אחד בפניו חייב נעלוהו שנים פטורי' דכתיב בעשותה יחיד העושה אותה חייב אם אין יכול אחד לנעול ונעלוהו שנים חייבים דהוה ליה שכל אחד עשה כל המלאכה כיון שהאחד היה יכול לעשותה ישב האחד על הפתח ולא מלאוהו וישב השני ומלאוהו השני חייב דהוא עשה כל המלאכה כיון שהיה יכול לצאת קודם ישב הראשון ומלאוהו ובא השני וישב בצדו אע"פ שעמד האחד והלך לו האחד חייב שהרי היתה נגמרת המלאכה כשבא השני ולא כלום. נכנסה לו ציפור תחת כנפיו יושב ומשמרה דהוא לא עשה דבר. המפרק חיה ועוף מן המצודה פטור דאף על גב דסותר וקורע חייב היינו משום דהוו במשכן האי לא הוה במשכן הצד חיה ועוף שברשותו פטור דצידה דמשכן הוה בדבר שאינו ברשותו וצריך צידה. הצד דבר שאין במינו צידה פטור דכל דהוה ניצוד במשכן הוה דבר שבמינו צידה. רמשים המזיקים ואפילו שיש במינן צידה אם מתכוון לצוד אותן כדי להנצל מנשיכת אע"פ שאין ממיתין מותר:

פרק יא

הלכה א

השוחט חייב משום נטילת נשמה שהיתה באלים ותחשים במשכן. וכל נטילת נשמה לאחד מכל מיני בהמה וחיה ועוף ודג ושרץ בין בשחיטה בין בנחירה או בהנאה חייב. החונק את החי עד שימות הוי תולדת שוחט. לפיכך אם העלה דג מספל של מים והניחו עד שמת או עד שיבש בו כסלע בין סנפוריו חייב. הושיט ידו למעי הבהמה ודילדל עובר שבמעיה חייב משום נטילת נשמה. רמשים הפרין מזכר ונקבה או נהוין מן העפר כמו הפרעושים חייב כהורג בהמה וחיה דלא פטרו מאלים מאדמים אלא כגון כנה שהיא מן הזיעה אבל הנהוין מן העפר הוו כפרין ורבין דאיכא נהוין מן העפר דאיכא במיניה פרה ורבה כגון עכבר שהשריץ מן העפר ומשום הכי כל נהוין מן העפר חייב כאלים ותחשים דמשכן אע"ג דלא פרו ורבו הנהוין מעפר. חיה ורמש שהן נושכין וממיתין ודאי מותר להרגן בשבת כשיראום דהוי פיקוח נפש וכתיב וחי בהם ולא שימות בהם שאר כל המזיקים אפילו לא היו רצים אחריו פטור דאיכא נמי בהו פיקוח נפש אף על גב דאינם מזיקים וממיתים בודאי.

הלכה ה

המפשיט מן העור כדי לעשות קמיע חייב. וכן המעבד מן העור כדי לעשות קמיע חייב. ואחד המעבד ואחד המולח שהמליחה מין עיבוד הוא ואין עיבוד באוכלים. וכן המוחק מן העור כדי לעשות קמיע חייב והוא המעביר השער או הצמר מעל גבי העור עד שיחליק פני העור המפרק דוכסוסטוס מעל הקלף חייב דהוי תולדת מפשיט ומפרק מן העור כדי לעשות קמיע חייב ושיעור לעשות קמיע הוא השיעור היתר קטן מהדברים הנעשים מן העור הדורס על העור ברגלו עד שיתקשה או מרככו בידו כדרך שהרצענין עושין הרי זה תולדת מעבד וחייב. המורט נוצה מן האברה חייב משום תולדת מוחק וכן ממרח רטיה או כיוצא בדבר המתמרח עד שיחליק חייב משום תולדת מוחק וכן השף בידו על העור המתוח בין העמודים חייב משום מוחק.

הלכה ז

המחתך מן העור כדי לעשות קמיע חייב והוא שיתכוין למדת אורכו ורחבו בכוונת מלאכה שכך היו מחתכין במדה עורות המשכן אבל אם חתך דרך הפסד או בלא כוונה למדתו אלא כמתעסק פטור דלאו מלאכת מחשבת היא. הקוטם את הכנף במדה הראויה לדבר או כל חתיכה שיחתוך חרש עץ או חרש מתכת חייב משום תולדת מחתך. הנוטל קיסם של עץ וקוטמו לחצות בו שיניו או לפתוח בו את הדלת חייב שהרי חתכו במדה לכלי והיינו כקשי' שאינם ראוים למאכל בהמה.

הלכה ט

הכותב שתי אותיות חייב שכן היו כותבים בקרשי המשכן לידע איזהו בן זוגה והיינו בשני אותיות בשני קרשים וכתיב והקמות את המשכן כמשפטו וכי משפט יש לעצים אלא קרש שזכה ליתנן בצפון אינו רשאי לזוזה משם וכן כל אחת במקומה ולהכי היו נרשמי' עליהן. המוחק כתב על מנת לכתוב במקום המחק שתי אותיות חייב שכן אם טעה בקרשים היה מוחק וחוזר וכותב כותב אות אחת גדולה כשתים פטור דשתי אותיות בעינן אבל מחק אות גדולה לכתוב במקומה שתים חייב כתב אות אחת והשלים בה את הספר חייב כחוט אחד שהשלים בו את הבגד. הכותב על מנת לקלקל את העור חייב דאין חיובו על מקום הכתב אלא על הכתב אבל המוחק על מנת לקלקל פטור וכבר כתב הרב ז"ל המוחק כתב על מנת לכתוב שתי אותיות חייב הא כל שאינו על מנת לכתוב שתי אותיות וכ"ש לקלקל פטור ולא היה צריך לחזור לומר דמקלקל פטור ואיפשר דהדר אמאי דכתב הכותב על מנת לקלקל חייב דאפילו הכי אם מחק על מנת לקלקל העור בכתיבה פטור. נפלה דיו על גבי ספר ומחק אותה שעוה על גבי פנקס

ומחקה אם יש במקומה כדי לכתוב שתי אותיות חייב ואף על גב דלא מחק על מנת לכותבם דלעיל דמחק כתיבה אותיות בעינן דלהוי המחיקה על מנת לכתוב שתי אותיות כי היכי דלא להוי מקלקל אבל הכא בלאו הכי הוי מתקן כיון שמה שמוחק אינו כתב ויש במקומו לכתוב שתי אותיות. הכותב אות אחת כפולה והיא שם אחד כמו גג דד חייב. הכותב שתי אותיות כל אחת לבדה ואינם נהוגון [נהגין] זו עם זו פטור דאותיות שבקרשי המשכן אע"ג דהוי אות אחת אבל קרש הוו נהגין זו עם זו כיון שהיו לסימן סדר הקרשים אבל אם הן נהגון זו עם זו בלא מעשה בגוף מה שנכתב עליו אלא בקריבתן זו לזו חייב דהכי נמי הוו קרשי המשכן דבקריבתן הוו נהגין זו עם זו כדאמר. הכותב אות אחת אע"פ שסריח ממנה תיבה שלימה או שכתבה במקום מנין פטור דהרי לא כתב אות אחת. המגיה אות אחת ועשאה שתים כגון שחלק גג החית ועשאה שני זיינין חייב שהרי עשה שתי אותיות. אין חייב הכותב אלא בימינו ואיטר בשמאלו ושולט בשתי ידיו חייב. והכותב הוא שחייב אף על גב דקולמוס ביד אחר אין הכותב חייב עד שיכתוב בדבר הרושם ועומד על גבי דבר העומד דמתקיים דהכי הוה במשכן וכן אין המוחק חייב עד שימחוק כתב העומד מעל גבי דבר העומד כיון דמוחק כתב אינו חייב אלא על מנת לכתוב בעינן כתיבה קיימת ומקום קיים והכי נמי במחיקה וכותב על בשרו כיון שהוא עור חייב אבל משרט על בשרו צורת כתב פטור לפי שאין דרך כתיבה בכך. הקורע על העור כתבנית כתב חייב משום כותב הרושם על העור כתבנית כתב פטור. המעביר דיו על גבי סקרה בב' אותיות חייב שנים אחד משום כותב ואחד משום מוחק הסקרה דהוה דבר מתקיים אבל דיו על גבי דיו או סקרה על גבי סקרה פטור דלא כתב ולא מחק וסקרה על גבי דיו נמי פטור דמקלקל הוא במחיקה וכתיבה נמי ליכא שמתחלה היה כתוב הגון בדיו מעתה. הרושם רשמים כדרך שהציירין רושמין חייב משום תולדת כותב וכן מוחקן משום תולדות מוחק. המשרטט כדי לכתוב שתי אותיות תחת אותו השרטוט חייב ושרטוט הוא כמשכן כשחתכו העורות אע"ג דלא הוה לכתיבה אם שרטט לכתיבה חייב כשיעור שתי אותיות. חרשי העצים והגבלים שמשרטטים בין בצבע בין בלא צבע בעצים או באבנים כדי שיהיו שוום [שוים] חייב משום תולדת משרטט:

פרק יב

הלכה א

המבעיר כל שהוא חייב והוא שיהא צריך לאפר אבל אם הבעיר דרך השחתה פטור מפני שהוא מקלקל ולא הוי מלאכת מחשבת. והמבעיר גדישו של חברו כיון ששככה

חמתו נעשה כקורע על מתו וחייב שמתקן הוא אצל יצרו ואף על גב דלגביה חבריה הוי מקלקל מדאסר רחמנא שריפת בת כהן בשבת דמקלקל הוא לדידה מכלל דשאר מקלקל לגביה חבריה חייב. וכן המדליק את הנר או את העצים בין להתחמם בין להאיר חייב דמתקן הוי המחמם את הברזל כדי לצרפו במים חייב על החממתו משום תולדת מבעיר וכשמכבה אותו לצרפו חייב משום מכבה שכן לוטשי הברזל עושין כדי לחזק הכלי.

הלכה ב

המכבה כל שהוא חייב אחד מכבה את הנר ואחד מכבה גחלת של עץ שכן בעלי מלאכה של פחמין עושין כן אבל המכבה גחלת של מתכת שלא לצרף פטור. הנותן שמן לתוך הנר הדולק חייב משום מבעיר דבריבוי השמן דולק יותר והמסתפק ממנו חייב משום מכבה דלא אנהר כולי האי כי איכא שמן מועט בנר וכיבוי כי האי גוונא הוי נמי כאש שתחת הדוד של סממני המשכן.

הלכה ג

דליקה שנפלה בשבת המכבה אותה מפני איבוד ממון חייב שאין איבוד ממון דוחה שבת אלא איבוד נפשות דלא ילפינן אלא וחי בהם ולא שימות בהם אבל משום ממון לא מחללינן שבת. וגרם כיבוי מותר אפילו בכלים חדשים מלאים מים שיתבקעו דכתיב לא תעשה כל מלאכה עשיה הוא דאסור גרמה מותר. תיבה שידה שאחז בהן האור מביא עור ופורש על קצה שלא נשרף כדי שלא תעבור האש. טלית שאחז בה האור פושטה ומתכסה בה ואם כבתה כבתה וכן ס"ת פושטו וקורא ונותן מים בצד שלא נתלה בו האור ואם כבתה כבתה דגרם כיבוי מותר נר דלוק ע"ג טבלה מנער את הטבלה והוא נופל ואם כבה כבה ובדליכא שמן בנר כדפי' ר"י ז"ל.

הלכה ז

מותר מדאוריתא לכבות על ידי גוי וקטן דלאו בני מצות נינהו ורבנן גזור האי כדיניה והאי כדיניה.

הלכה ח

הוצאה והכנסה מרשות לרשות מלאכה מאבות מלאכות ואע"פ שדבר זה עם כל גופי תורה מפי משה מסיני נאמרו ולא צריכינן לאוכוחי מקראי אפילו הכי במלאכת שבת דסמכיה קרא למלאכת משכן משמע דכל הני מלאכות דנאסרו הלכה למשה מסיני איתנהו במשכן ולהכי טרחינן בכולהו לאשכוחי דכוותיהו במשכן ובהוצאה נמי כתיב בה מלאכה דכתיב איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא הא למדת שההבאה שהיא הוצאה מלאכה קורא אותה כגרסת ר"ח לא כגרסה דלעיל.

והוצאה נמי נפקא לן מדכתיב אל יצא איש דמשמע הוצאת כלי ללקט המן ואיצטריכו תרי קראי חד להוצאת עני וחד להוצאת בעל הבית דהוי בפנים ומשום דהוי הוצאה מלאכה גרועה אצטריכו תרי קראי והכנסה סברא היא מכדי מרשות לרשות היא מה לי אפוקי ומה לי עיולי והיינו להכנסה דבע"ה דלא הוי במשכן דאילו הכנסת עני בחוץ הוה במשכן כדאמר הם העלו קרשים מקרקע לעגלה והוי מר"ה לרה"י אף אתם אל תכניסו מרשות הרבים לרה"י הם הורידו הקרשים מעגלה לקרקע ואתם לא תוציאו מרה"י לרשות הרבים. ומעביר ארבע אמות ברשות הרבים הלכה למשה מסיני בלחוד היא דלית בה אסמכתא מקראי. אין המוציא מרשות לרשות חייב עד שיוציא כשיעור המועיל או יכניס דהרי כתיב איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה דהיינו ההבאה והוי בה שיעור המועיל ויעקור מרשות זה ויניח ברשות שניה דלא מקריא הוצאה אלא בעקירה מרשות אחד והנחה ברשות שניה אבל עקירה בלא הנחה והנחה בלא עקירה או הוצאה פחות מכשיעור פטור וכן במעביר ד' אמות בעינן תרויהו עקירה והנחה. הזורק מרשות לרשות או המושיט הרי זה תולדת מוציא זורק גמר' גמירי לה כמעביר ומושיט מרשות לרשות ילפינן ממשכן שכן פרקי המשכן מושיטין הקרשים לאותם שעל העגלות וכן אותם שבעגלות היו מושיטים לאותם שלמטה בשעת העמדת המשכן וכן הזורק או מושיט ד' אמות הוי תולדת מוציא וחייב והזורק כלאחר יד כגון מכתפיו או מאחוריו לאו זריקה היא ופטור. המוציא מקצת חפץ מרשות לרשות ואפילו חפצי' בקופה והוציא רובה פטור עד שיוציא כולה בבת אחת. המוציא בין בימינו בין בשמאלו בין לתוך חיקו או כדרך המוציאים בסדינם וכן המוציא על כתפו חייב שכן משא בני קהת דכתיב ופקדת אלעזר בן אהרן הכהן שמן המאור וקטורת סמים ומנחת התמיד ושמן המשחה אחד בימין ואחד בשמאל והקטורת בחיקו והחביתים בכתף ואף ע"פ שהמשוי למעלה מעשרה טפחים בר"ה כשמעבירו חייב שכן משא בני קהת למעלה מעשרה טפחים שנאמר בכתף ישאו וארון כשהיו נושאים אותו בכתף הוה גבוה מן הקרקע יותר מעשרה טפחים דאמר מר ארון תשעה וכפרת טפח הרי כאן עשרה וגמירי דכל טונה דמידלי במוטות תילתא למעלה מכתפותיהון ותרי תלתי מלרע הרי שארון אינו תלוי למטה מן הכתפים אלא ששה טפחים ושני שלישי טפח דהיינו תרי תלתי הרי דגובה הארון למעלה מעשרה קאי טובא מן הקרקע אפילו אין גובהן של לויים אלא שלשה אמות דהם י"ח טפחים והמוציא שלא כדרך המוציאים שאמרנו פטור המוציא משאוי כבד על ראשו ותופש בידו חייב כדרך המוציאים ונמצא כמוציא על כתפו או בידו אבל חפץ

קל שאינו כדרך המוציאים פטור. המעביר חפץ מתחלת ארבעה לסוף ארבעה בר"ה ולמעלה מראשו דהוא מקום פטור חייב דלא נח במקום פטור.

הלכה טו

המעביר ברשות הרבים אינו חייב עד שיעביר באורך חמשה אמות ושלשה חומשי אמה דהם אלכסון ד' על ד' פחות מכאן פטור מדאוריתא דכתיב שבו איש תחתיו ומפי השמועה למדו שלא יטלטל חוץ למרובע זה דאלכסונו הוי חמשה אמות וג' חומשי' דכתיב זה יהיה לכם מגרשי הערים כזה יהיו כל שובתי שבת והתם פיאות כתיב דמשמע מרובע וגבי העברה ליכא למיתב פיאות אלא כה"ג שנותנים שיעור אלכסון דהא ליכא ריבוע ועיגול ובאמותיו שלו מודדין דהכי דייק קרא שבו איש תחתיו ובננס נותנים אלו ארבע אמות בינונית דסתם אינש:

פרק יג

הלכה א

אין המוציא מרשות לרשות או המעביר ארבעה אמות בר"ה חייב עד שיעקור חפץ מעל גבי מקום ארבעה טפחים או יותר ויניח על מקום כזה דהכי גמירי לה לעקירה והנחה ועוד דאין רגילות להניח חפץ בפחות מארבע טפחים ומסתמא כן היה במשכן ועוד אומר ר"י דאל יצא איש קאי נמי אחפץ כלומר ממקומו של חפץ נמי ואין מקום חשוב בפחות מארבעה. ידו של אדם חשובה לו כד' על ד' בין בעקירה בין בהנחה בין לעני בין לעשיר ואפילו שהוציאו הוא עצמו מרשות לרשות ולא הניח החפץ בקרקע אלא הניחו בידו הרי הוא כמונח בארץ. ומחשבתו משימה אוכל שבפיו כד' על ד' אף על פי שלא הוציא כדרך המוציאים. וכן השתין או רק מרשות לרשות חייב שהרי עקר והניח מרשות לרשות ומחשבתו עושה אותה כאילו עקר ממקום ארבעה אבל פי אמה ברשות שניה והשתין פטור. נטל מים מעל גבי גומה מלאה מים והוציאם חייב שהרי הם כאלו מונחים בארץ אבל אגוז מעל גבי מים ואפילו אגוז מתוך כלי שצף על פני המים ושמן על גבי מים לאו היינו הנחתן ופטור דהכי גמירי לה לעקירה והנחה דליהוי ממקום חשוב.

הלכה ה

עקר חפץ ברשות אחד ופשט ידו לרשות שניה ונטלו אחר ממנו או שנתן לתוך החפץ והחזיר ידו אליו שניהם פטורים דזה עשה עקירה וזה הנחה וכתיב בעשותה אחד מכל מצות יחיד העושה אותה חייב ולא שנים ושלשה ואם פשט ידו לרשות שניה בחפץ תוך ג' מהארץ חייב דהא היא כמונחת בארץ דלבוד שלשה גמירי לה הלכתא. עקירת גופו

בחפץ שנתנו עליו בעמידתו כעקירת חפץ מאותו רשות ועמידתו באותו החפץ כהנחת החפץ בקרקע וחייב לפיכך אם לא עמד ברשות שניה אפילו יצא ונכנס כל היום פטור לפי שעקר ולא הניח ואפילו עמד לתקן המשאוי לא הוי הנחה כיון שהיא לצורך הליכה אלא אם כן עמד לנוח וכן מי שהיתה חבילתו על כתפו והלך בה אפילו כל היום כולו ברשות הרבים אינו חייב עד שיעמוד לנוח ואם נכנס לרשות היחיד זורקה כלאחר יד שלא כדרך זריקה כי היכי דלא להוי הנחה עקר החפץ ברשות הרבים והלך בו פחות מארבע אמות ועמד לנוח וחזר ועשה כך אפילו כל היום כולו מותר ואם עמד לתקן משאו הרי זה כמהלך וכשיעמוד לנוח חוץ מארבע אמות חייב.

הלכה יא

הגביה קצה חפץ אחד וקצה השני היה מונח בארץ והשליכו לפניו וחזר לקצה השני שהיה מונח והגביהו והשליכו לפניו עד שהעבירו כמה מילין פטור שלא עקר כל החפץ בבת אחד מעל גבי הארץ. ואם גרר החפץ על הארץ מתחלת ארבעה לסוף ארבעה חייב שהמגרר עוקר הוא דבכל פורתא דמגרר עוקר כל החפץ ממקום שהיה. עקר חפץ מזויות זו להניחו בזויות אחרת שמותר ונמלך בדרך והוציאו לרשות שניה שלא היתה עקירה ראשונה לכך ותורה לא חייבה אלא מלאכת מחשבת דגמרינן ממשכן שיתכוין לעשות המלאכה אבל לא יודע שהוא שבת או כסבור שמלאכה זו מותרת וכן עוקר חפץ והניחו על גבי חברו כשהוא מהלך ונטלו קודם שיעמוד פטור שאין כאן הנחה הזורק מרשות לרשות או ארבע אמות ברשות הרבים בעינן נמי הנחה במקום חשוב ואם קודם שינוח קלטו אחר או כלב או נשרף פטור דלא הוי הנחה ואם נתכוון מתחלה לכך מחשבתו משויה ליה מקום. מי שזרק חפץ קשור בחבל ואגדו בידו אם יכול למשוך החפץ אצלו פטור שאין כאן הנחה גמורה. הזורק לתוך ידו של חברו וקבלה חברו במקומו חייב הזורק שהרי עקר והניח ואם נעקר ממקומו וקבלו או הזורק עצמו רץ אחר החפץ וקבלו קודם שינוח פטור שאין ההנחה גמורה עד שינוח החפץ במקום שהיה לו לנוח בשעת עקירה.

הלכה טז

הזורק מרשות היחיד לרשות היחיד ורשות הרבים באמצע אם עבר בפחות משלשה טפחים סמוך לארץ ונח על גבי משהו אף על פי שנעקר או נתגלגל ויצא לרשות היחיד השניה הרי כמי שנשאר עומד ברשות הרבים וחייב וכן מרשות הרבים לרשות הרבים ורשות היחיד באמצע אם עבר החפץ בפחות מג' לקרקע ונח על גבי משהו אע"פ שחזר ונתגלגל ויצא לרשות הרבים שניה חייב שהרי הוא כמי שנשאר עומד ברשות היחיד

דפחות מג' כלבוד דמי הלכתא גמירי לה אפילו עבר למעלה משלשה אם העבירו ארבע אמות בשתי רשויות הרבים מצטרפים שלא נח החפץ ברשות שביניהם וחייב. המושיט מרשות היחיד לרשות הרבים באמצע חייב ואפילו הושיט למעלה מאויר רשות הרבים שכן היתה עבודת הלוים מושיטין את הקרשים מעגלה לעגלה לאורך רשות הרבים וכל עגלה ועגלה רשות היחיד מעשרה ולמעלה ואם היו שתי רשויות היחיד בשני צידי רשות הרבים אף המושיט פטור שלא היו מושיטין מעגלה לעגלה בדגלי מדבר ורשות הרבים באמצע אלא בזו אחר זו לא זו בצד זו.

הלכה כא

המתכוין לזרוק שמונה אמות ברשות הרבים ונח החפץ בסוף ארבעה חייב שהרי נעשה כשיעור מלאכה וכתיב ועשה מאחת דמשמע שיעור ממלאכה שלימה אבל נתכוון לזרוק ארבעה ונח החפץ בסוף שמונה פטור לפי שנח במקום שלא חשב שינוח ולא נתקיימה מחשבתו ואם נתכוון שינוח החפץ בכל מקום שירצה חייב. זרק לתוך ארבע אמות ונתגלגל חוץ ארבע אמות אף ע"פ שזרק לתומו שתנוח בכל מקום שירצה פטור דהא נחה תוך ארבע ואם זרק חוץ ארבע ונתגלגל לתוך ארבע אמות אם נח על גבי משהו חוץ ארבע ואח"כ נתגלגל לתוך ארבעה חייב ואם לא נח כלל פטור:

פרק יד

הלכה א

שתי רשיות חלוקות לשבת מדאוריתא רשות היחיד ורשות הרבים להוציא ולהכניס לזרוק ולהושיט מזה לזה אבל לטלטל כל שאינו רשות הרבים מותר לטלטל בו מדאוריתא כרשות היחיד ומותר להוציא ולהכניס ממנו לרשות הרבים ולרשות היחיד ומהם לתוכו והרי הוא כרשות שלישי דבר תורה שאינו כרשות הרבים לענין טלטול ולא כרשות היחיד לענין הוצאה והכנסה ומדבריהם נחלק לשתי רשויות למקום פטור וכרמלית. ואי זהו רשות הרבים דאוריתא סרטיה ופלטיה גדולה שיהיה רחבן י"ו אמה דגמרי ממשכן דשתי עגלות ההולכות זו אצל זו רוחב כל אחד חמש אמות הרי עשרה וחמש אמות רוחב שבין עגלה לעגלה שהקרשים היו מוטלות ארכן לרוחב העגלה ויוצא מן הקרשים לכל צד שתי אמות וחצי נמצא בין שתי עגלות חמש אמות שתי אמות ומחצה מכאן ושתי אמות ומחצה מכאן הרי ט"ו אמות ואמה אחרת חצי אמה לכאן וחצי אמה לכאן לשני צדדין החיצונין של שתי עגלות דקאי בן לוי דאי משתלפי זו מזו ליפול לתוך אויר שביניהם היה עומד בחצי אמה שיש בין העגלה לצדדים ומתקן את הסדר זו

על זו שלא תפול העליונה הרי י"ו אמה רוחב רשות הרבים ולא היה עליו תקרה כדגלי מדבר דלא היו עגלות מקורות מלמטה אלא יתדות היו וריוח ביניהם כעין אותם העגלות העשיות להביא עצים. ואי זהו רשות היחיד דאוריתא כל מקום שגבוה או נמוך עשרה טפחים ורחבו ארבעה ואורך ארבעה או יותר אפילו כמה מילין ואפילו לא הוקפו לדירה ולחי משום מחיצה ברוח רביעית וארבעה מחיצות הלכה למשה מסיני דבציר מארבעה מחיצות לא הוי רשות היחיד והיינו להוציא ולהכניס לזרוק ולהושיט כדאמר דלטלטל כל שאינו רשות הרבים גמורה מותר לטלטל מדאוריתא ואפילו כלים שיש בהם ארבע על ארבע בגובה עשרה הם רשות היחיד מדאורית' דעגלות דהם כלים הוו רשות היחיד דמינייהו ילפינן הושטה לעיל ועובי כותלי רשות היחיד כרשות היחיד לאחרים עושה מחיצה לעצמו לא כ"ש אפילו דאינו רחב הכותל ארבעה וגובה עשרה של מחיצה ילפינן מארון דגובהו אמה וחצי דהוא ט' טפחים וכפורת טפח דכתיב ביה פני ואין פני פחות מטפח הרי עשרה וכתיב ודברתי אתך מעל הכפורת ותניא ר' יוסי אומר מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה דכתיב השמים שמים לה' וכתיב והארץ נתן לבני אדם ולמטה מעשרה חשיב ארץ וכתיב ודברתי אתך מעל הכפורת אלמא עשרה הוי מחיצה ולמעלה מעשרה לא חשיב רשות תחתית אלא רשותה אחריתי ובירושלמי מפיק ליה בגוונא אחריתי דכתיב כי מן השמים דברתי עמכם וכתיב ודברתי אתך מה להלן למעלה מעשרה אף הכא למעלה מעשרה דהוי רשות אחרת ורוחב ארבעה על ארבעה ובפחות לאו מקום חשוב הוי להנחת שום חפץ דרשות היחיד להנחת חפץ הוא דעבידה וכתיב ביה אל יצא איש דדרשינן נמי אל יוציא דהוא מרשות היחיד וקאמר ממקומו משמע דאית ליה מקום ואין מקום חשוב בפחות מארבעה על ארבעה. אויר רשות היחיד כרשות היחיד עד לרקיע כיון דכמה דבעי לאגבוהי מחיצות מגביה אפילו לא הגביהן הוי אוירו רשות היחיד אבל אויר רשות הרבים עד עשרה לבד כיון דאי בעי לעשות רשות היחיד גובה עשרה תוך רשות הרבים מצי עביד הוה ליה רשות הרבים אין אוירו תופס יותר מעשרה ולמעלה מותר לטלטל מדאוריתא בין בעמודים שברשות הרבים הואיל ורבים דורסים ביניהם הוו רשות הרבים ומקום שיש בו ט' טפחים לא פחות ולא יותר ברשות הרבים בין רחב בין קצר הוי כרשות הרבים מפני שרבים מכתפים עליו וכיון דצורך לרבים הוי רשות הרבים. עמוד ברשות היחיד גבוה עשרה ורוחב ארבעה הוי רשות היחיד. נעץ בגובהו יתד שראוי להשתמש ביתד בני רשות הרבים מיעוט גובה העמוד ואין מודדין לו עשרה טפחים להיות רשות היחיד אלא מן היתד ולמעלה כיון דהיתד ראוי לתלות בו ולהשתמש לבני רשות הרבים חורי רשות היחיד הרי הן כרשות היחיד דכיון דלאחרים

מתרת הכותל לחורים העומדים בה לא כ"ש וחורי ר"ה לא כר"ה דמו ופטור הזורק להם אלא שאם הם בפחות משלשה הרי הם כארץ וחייב הזורק. כל מקום שאינו רשות הרבים מותר מדאוריתא לטלטל בכולו אבל ר"ה אין מטלטלין בו אלא תוך ד' אמות ואם העביר או הושיט או זרק חוץ לארבע אמות חייב כדאמר. כשם שמותר לטלטל בכל מה שאינו רשות הרבים מדאוריתא כך מותר להכניס מהם לרשות הרבים ומרשות הרבים לתוכו חוץ מרשות היחיד שיש לו ארבעה מחיצות מדאוריתא שחייב ממנו לר"ה או מר"ה לתוכו כדאמר המוציא מרשות היחיד לרשות הרבים ועבר על מקום פטור או כרמלית חייב שמהלך אינו כעומד מידי דהוה אמוציא מרשות היחיד לרשות הרבים דרך צדי רשות הרבים כגון חצר שנפרצה לר"ה דהוי מקום המחיצה צדי רשות הרבים וגם דרך בית שיש לפניו צדין וכן היה מסתמא במשכן ואין צריך לומר בזורק שעבר חפץ דרך כרמלית או מקום פטור דחייב דהא לא נח והכי נמי הוה במשכן זריקה דרך צדי רשות הרבים כדאמר ואם היה עומד במקום פטור או כרמלית ונטל חפץ מרשות היחיד והניחו ברשות הרבים או בהפך פטור כיון שהוא היה עומד בין שתי הרשויות. עמוד ברשות הרבים גבוה עשרה ורוחב ארבעה ואין בעיקרו ארבעה ויש בגובה קצר שלו שלשה הוי רשות היחיד ואם זרק מרשות הרבים על גביו חייב. נעץ קנה ברשות היחיד אפילו גבוה מאה אמה וזרק מרשות הרבים ונח על גביו חייב דרשות היחיד עולה עד לרקיע כדאמר לעיל וכל המתלקט ברשות הרבים עשרה מתוך ארבעה אמות הוי נמי רשות היחיד דהוי זקיף ובמקום גובהו הוי רשות היחיד שעומד ברה"י. אילן שנופו נוטה לרשות הרבים וזרק ונח על הנוף פטור דלא נח על מקום חשוב דלא אמרינן שדי נופו בתר עיקרו דהוי מקום חשוב ואפי' נח על מקום חשוב והוא למעלה מעשרה כקנה ברשות הרבים ובראשו טרסקל פטור שאין למעלה מעשרה רשות הרבים כדאמר לעיל ורשות היחיד נמי לא הוי. הזורק בצק וכיוצא בו ארבע אמות ברשות הרבים ונדבק בכותל תוך עשרה חייב דהוה ליה כזורק בארץ כיון דהיא על פני הכותל ואם נחה בחור פטור כדלעיל זרק למעלה מעשרה ונח בחור כל שהוא פטור דלא אמרינן חוקקין ולהשלים ארבעה. זרק קנה לרשות הרבים ומקצתה למעלה מעשרה פטור דבעינן שתנוח כל החפץ ברשות הרבים זרק כלי גבוה עשרה ורוחב ארבעה לרשות הרבים הוה ליה זורק רשות היחיד ולא גמרינן זריקה אלא לזורק חפץ ואי נמי ממשכן גמרינן זריקה לא הוה אלא במחטין דהוו חפץ לא רשות רשות היחיד בעינן דלהוי כמחיצותיו קודם עקירת החפץ כעגלות המדבר דאלו בעיקרא נעשה מחיצה פטור ובחפץ שהיה מבוטל בקרקע בחוליא ואם השליך לרשות היחיד החוליא ומעטו פטור שהנחת החפץ וסלוק המחיצה באין כאחד.

הזורק דף ונעשת רשות היחיד על יתדות רשות הרבים ואפילו היה כלי על גבי הדף פטור דהא עשיית הרשות וההנחה באין כאחד. בור שהוא עמוק עשרה ורוחב שמונה וזרק לתוכו מרשות הרבים מחצלת שחלקו הבור האחד לשנים פטור שעם הנחת הכלי בטלו המחיצות דאין ארבעה טפחים לכל צד טעמה דכולהו דבעינן רשות שלם בזמן עקירה והנחה כדגלי מדבר דרשות היחיד דעגלות הוה קודם. בור גבוה עשרה אין המים מבטלים גובהו אבל פירות ממעטי' דהא לא הוי גובה עשרה ולהכי פטור. ריקק מים שברשות הרבים ורבים מהלכין בו ואין בגובהו עשרה טפחים אפי' היה רחב ארבעה הוי רשות הרבים וחייב הזורק:

פרק טו

הלכה א

עומד אדם ברה"י ומטלטל בר"ה תוך ד' אמות ואם הוציא חוץ לארבע אמות אפילו שהוא ברשות היחיד חייב שהרי העביר ארבע אמות והלכתא דגמירי לי למעביר ארבע אמות לא שנא הוא ברשות הרבים ולא שנא הוא ברשות היחיד וכל שאר הפרק מדרבנן משום משמרת למשמרתי:

פרק טז

הלכה א

מקום שלא הוקף לדירה אלא תשמישו לאויר אם יש בגובה המחיצות עשרה טפחים אפילו גדולה כמה מילין המוציא והזורק והמושיט ממנו לרשות הרבים או בהפך חייב דלא בעינן לרה"י אלא גובה עשרה ורוחב ארבעה כל היכא דאיתיה כל מחיצה דרה"י שיש בה פרוץ כעומד הוי מחיצה ואפילו ביותר מעשר אמות ואפילו בכל ארבעה מחיצות מדאוריתא ואפילו לזרוק דהכי אגמריה רחמנא למשה לא תפרוץ רובה דמחיצות והלכותיהן הלכה למשה מסיני וזהו בפרצות יותר משלשה אבל כל פרצות פחותות משלשה כלבוד דמי בין שתי בלא ערב כגון קנים תוך שלשה טפחים זו לזו בין ערב בלא שתי כגון חבלים כל תוך שלשה כלבוד דמי.

הלכה כא

מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה נראה דאינה מחיצה מדאורייתא כסוכה וכל שיעורין אלו הלכה למשה מסיני אם להוציא או לזרוק ולהושיט דלטלטל כל שאינו

רשות הרבים אמרינן דמותר לטלטל בו מדאוריתא אף בלא מחיצות כלל. בכל עושין מחיצה אפילו בבהמה חיה ועוף:

פרק יז

הלכה א

מבוי שהוכשר בקורה בין סתום בין מפולש אינו נחשב רשות היחיד אלא מדרבנן לטלטל אבל הוכשר בלחי הוי רשות היחיד מדאוריתא לחייבו אם זרק מרשות הרבים לתוכו או בהפך שהלחי הוא כמחיצה ברוח רביעית וצורת פתח בשלישית אפילו בפרוץ מרובה. ובכל עושין לחי בדבר שיש בו רוח חיים כיון שהוא משום מחיצה ואפילו באיסורי הנאה כשר שעוביו כל שהוא וגובהו אין פחות מעשרה מקום שעשו לו ח' פסים בארבעה זוית שני פסים דבוקים בכל זוית הרי אלו כמחיצה אע"פ שהפרוץ מרובה על העומד בכל רוח והזורק מרשות הרבים לתוכו חייב הואיל ויש בכל זוית מחיצה גמורה שיש בה גבוה עשרה והרי הריבוע ניכר ונראה ונעשה כל שביניהם רשות היחיד ואפילו רבים בוקעים בו לא בטלי מחיצות דפרוץ מרובה על העומד דאגמריה רחמנא למשה מסיני דלא הוי רשות היחיד היינו משום דאין היכר מחיצות אבל הכא דאיכא מחיצות ניכרות לא.

הלכה לו

אצבע שמשערין בו שעורי תורה הוא הגודל והטפח ארבעה גודלים והאמה ששה טפחים מאלו לכל שיעורו תורה וזה בכלל מה שאמרו שיעורין חציצין ומחיצין הל"מ:

פרק יח

הלכה א

המוציא דבר מרשות היחיד לרשות הרבים או מכניס או זורק או מעביר או מושיט מרשות לרשות או ארבע אמות ברשות הרבים אינו חייב עד שיהא שיעור שמועיל כלום. אוכלי אדם כגרוגרת ומצטרפין זה עם זה והוא שיהא כגרוגרת מן האוכל עצמו ושיעור גרוגרת באוכלי אדם הלכה למשה מסיני ואסמכתא מארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה שהוא גרוגרת להוצאת שבת ושאר השיעורים נמי מדאוריתא הלכה למשה מסיני כי כל דבר לפי מה שמועיל הוא שיעורו. והוצאת יין כדי רובע רביעית שאם ימזגנו יעמוד על רביעית דהוא שיעור מזיגת הכוס ואם היה קרוש בכזית דמעיקרא הוה ביה רביעית. חלב בהמה טהורה כדי גמיעת אדם בינוני שהוא פחות ממלא לוגמיו דכל מידי דאכילה

ושתיה אכילתו ושתיתו שכיחא ורפואתו לא שכיחא ואזיל רבנן בתר אכילתו ושתיתו לקולא. חלב טמאה כדי לכחול עין אחת חלב אשה ולובן ביצה כדי ליתן במשיפת קילור שרגילין לשופו בחלב אשה. שמן כדי לסוך אצבע קטנה של קטן בן יומו. טל לשוף את הקילורין. מים כדי רחוץ פני מדוכה דלא אמרה במשנה מים לשוף בו את הקילור אלא במי גליל שמועילין לעין אבל לא בשאר מים. דבש כדי ליתן על ראש כתית שהיא מכת הסיסין מפני משאן ומשום דרפואתו נמי שכיחא אזיל רבנן בתר רפואתו לחומרא. דם ושאר משקין וכל השופכין ברביעית דמועיל לגבל בהן את הטיט. תבן תבואה כמלא פי פרה. תבן קטניו' עד מלא פי גמלו אם הוציאו לפרה כמלא פי פרה הוי שיעור מועיל וחשוב כיון שאוכלו על ידי הדחק שמה אכילה. עמיר כמלא פי טלה עשבים כמלא פי גדי. עלי שום ובצלים לחים כגרוגרת דהוי אוכל אדם. עשבים כמלא פי גדי ואין מצטרפין זו עם זו לשיעור החמור שהוא שיעור קטן אלא מצטרפין לשיעור הגדול. עצים כדי לבשל גרוגרת מביצת תרנגולת טרופה בשמן ונתונה באלפס. קנה כדי לעשות קולמוס המגיע לראשי אצבעותיו ואם לא היתה ראויה לקולמוס כדי לבשל כעצים. תבלין כדי לתבל ביצה ומצטרפין זה עם זה. פלפל עטרן ריח רע ריח טוב מיני בשמים ארגמן טוב כל שהוא דכל שהוא מועיל להוצאה. מיני מתכת הקשי' כנחושת וברזל כל שהן מועילים. עפר המזבח אבני המזבח מקק ספרים ומטפחות שלהם כל שהן שמצניעין אותן לגניזה. גחלת כל שהוא ושלהבת פטור המוציאה. זרעוני גנה שאינן נאכלין לאדם פחות מגרוגרת. זרע קישואין ב' זרע דלועין ב' זרע פול המצרי ב'. המוציא סובין כדי ליתן בפי כור של צורפי זהב במקום שאין פחמין צורפין הזהב באש של סובין. מורסן אם לאכול כגרוגרת אם לבהמה כמלא פי גדי. לצביעה לצבוע בגד קטן. לולבי זרדין וחרובין עד שלא ימתיקו כגרוגרת ומשימתיקו כמלא פי גדי אבל הלוף והחרדל בכל אופן כגרוגרת וכן התורמוסין והחרדל. המוציא גרעינין אם לאכילה כגרוגרת אם להסקה כעצים אם לנטיעה ב'. המוציא אזוב לאכילה כגרוגרת להסקה כעצים לבהמה כמלא פי גדי להזיה כשיעור הזיה דכל מידי דשכיחא להא ולהא למאי דאפקיה חייב דהוי שיעור המועיל להא מילתא. המוציא כל דבר שצובעין בו כדי לצבוע בהם בגד קטן של סבכה שמניחין הבנות על ראשיהם וכן דברים המנקין ומלבנין כדי לכבס בהן בגד קטן של סבכה. המוציא סמנין שרויין כדי לצבוע דוגמה לאורג. דיו על הקולמס שיעורו כדי לכתוב שתי אותיות דאם לא היה שיעור שתי אותיות פטור אף על הקולמס דהוי טפל לפחות משיעור דלאו מלאכת מחשבת היא על הכלי כיון שאינו מוציאו אלא משום הדיו. דיו בפני עצמו או בקסת צריך יותר שהוא כדי שיעלה בקולמוס כשטובלה בדיו

שיעור שתי אותיות בקסת אות אחד ובקולמוס אות אחד או בדיו אות אחד ובקולמוס אות אחד ספק אי הוי הוצאה או לאו הוציא שתי אותיות ולא עמד לשתהיה הנחה אבל כתבן כשהוא מהלך הרי כתיבה כהנחה דאע"ג דלא כתבן במקום חשוב של ארבעה טפחים מחשבתו משויה ליה מקום חשוב דעיקר הנחת דיו על הכתב הוא הוציא אות אחד וכתבה וחוזר והוציא אות אחרת וכתבה פטור דאף על גב דאם הוציא פחות משיעור וחזר והוציא והשלימו לשיעור בהעלם אחד חייב שאני הכא דכי גמורה הוצאה אין כאן שיעור שתי אותיות שכבר חסרה האות הראשונה שנתיבשה. כוחל כדי לכחול עין אחד ואם אין דרכן לכחול אלא שני עינים והוציאו לכחול עד שיוציא כדי לכחול שני עינים. זפת וגפרית כדי לעשות בו נקב אם יסתום בו כלי של כסף חי. שעוה כדי ליתן ע"פ נקב קטן של יין. דבק כדי ליתן בראש השבשב שבראש קנה של ציידין וצריך לתת שם הרבה כדי שיהא נדבק בו העוף. רבב כדי למשוח תחת רקיק כסלע. אדמה כדי לעשות חותם האגרת. טיט כדי לעשות פי כור. זבל או חול דק כדי לזבל כרישה שהיא קפלוט. חול הגס כדי לערב עם מלא כף של ציידין חרסים כדי לעשות פי כור של צורפי זהב והיא לבנה כתושה. סיד כדי לסוד אצבע קטנה שבבנות. עפר ואפר כדי לכסות דם ציפור קטנה. צרור אבן כדי לזרוק בבהמה ותרגיש והוא משקל עשרה זוזים. חרס כדי לקבל בו רביעית. המוציא חבל כדי לעשות אוזן לקופה. גמי כדי לעשות תלאי לנפה ולכברה. הוצין של לולבי דקל כדי לעשות אוזן לכפיפת המצרית. סיב שגדל סביב הדקל כדי ליתן ע"פ משפך קטן של יין. מוכין כדי לעשות בו כדור כאגוז. עצם כדי לעשות תרווד שהיא כף קולירא זכוכית כדי לגרוד בו ראש הכרכר או עד שיבצע שני נימין כאחד. המוציא שני נימין מזנב הסוס ומזנב הפרה חייב שמצניעין אותן לצוד עופות. הוציא אחת מן הקשה של חזיר שהן בשדרתו חייב דחזיא לאושכפי לתת בראש המשיחה של תפירה. חוטי העץ של דקל ב' לשני בתי נירין קליפת החריות אחד וכתב רש"י ז"ל לא ידעתי למאי חזי. מכל דברים הנטווים כדי לטוות חוט אורך ארבעה טפחים. המוציא מן הבגד או שק או עור כשיעורן לטומאה בגד ג' על שלשה שק ארבעה על ארבעה עור ה' על ה'. עור שלא נתעבד כלל כדי לצוד משקל שקל מליח ולא קמיח ולא עפיץ כדי לעשות קמיע מליח וקמיח ולא עפיץ כדי לכתוב עליו את הגט נגמר עיבודו דהוא קרטבלה שיעורו ה' על ה' כשיעורו לטומאה. המוציא קלף מעובד כדי לכתוב פרשת שמע עד ובשעריך. דוכסוסטוס שיעור מזוזה. נייר כדי לכתוב שתי אותיות של קשר מוכסים והיא חותם להראות למוכסים שמחלו לו המכס והן גדולות מאותיות שלנו. המוציא קשר מוכסין חייב ואפילו שכבר הראהו שהרי ראיה הוא לעולם. המוציא שטר פרוע ונייר מחוק כדי

לכרוך ע"פ צלוחית קטנה של פלייטון ואם יש בלובן כולו כדי לכתוב שתי אותיות של קשר מוכסין חייב ולא הוי טפל לכתוב ולמחוק. המוציא בהמה וחיה ועוף אע"פ שהן חיים חייב דמכבידים עצמם להשתמט מיד הנושאן אבל אדם חי אינו משאוי וכתב ר"י דממשכן גמרי לה דכל חי לא הוי משאוי שלא היו נושאים דבר חי שהתחשים והאלים היו הולכים ברגליהם וחלזון היו פוצעין אותו טרם ימות כי היכי דלצליל ציבעיה והיינו אליביה דר' נתן דכל חי נושא את עצמו אבל לרבנן דאדם חי הוא דנושא את עצמו ולא שאר חיים איפשר דילמא איפכא דאלים ותחשים היו מוליכים אותם ולא היו הולכים על רגליהם מדכתיב בכל מלאכת המשכן לשון הבאה דמשמע משאוי ומאיש ואשה אל יביאו עוד נדבה ויכלא העם מהביא ילפינן הוצאה בשבת ואי אלים ותחשים הוו אזלי ברגלייהו הא הוה איפשר להביאם בשבת וא"כ לא נכללו באל יביאו האלים והתחשים ופשטיה דקרא משמע דשום דבר לא הביאו אח"כ אלא על כרחין למימר דאלים ותחשים נמי היו מוליכים אותם ולא היו הולכים על רגליהם שהיו קושרים רגליהם כדי שלא יברחו ולהכי אמרי רבנן דבין חיים ובין שחוטין חייב אבל אדם דלא הוה במלאכת המשכן ולא משרבט פטור דאדם חי נושא את עצמו ואם כפות או חולה המוציא אותו חייב. המוציא תינוק חי וכיס תלוי בצוארו אין הכיס טפלה לו וחייב משום הכיס אבל אם הוציא את הגדול אע"פ שהוא מלובש בכליו וטבעותיו בידיו פטור שהכל טפל לו היה כליו על כתפו מקופלים הנושא אותו חייב. המוציא חגב חי טהור כל שהוא דחזי לשחוק בה קטן ומת כגרוגרת דחזי למיכל ציפורת כרמים בין חיה בין מתה כל שהיא שמצניעין אותה לרפואה וכן כל כיוצא בזה. המת והנבלה והשרץ כשיעור טומאתן כך שיעור הוצאתן מת ונבלה כזית ושרץ כעדשה דהוצאה חשובה היא להציל עצמו מן הטומאה זית מדבר הטמא מצומצם שהוציא חצי זית ממנו חייב שהרי הועיל במעשיו שנתמעט השיעור מלטמא אבל הוציא חצי זית מזית ומחצה פטור וכן כל כיוצא בזה בשאר הטומאות.

הלכה כ

וכל אלו השיעורין כשהוציא סתם אבל המוציא לזרע או לרפואה או לדוגמא וכיוצא בזה בכל שהוא חייב דאחשביה. ואם הצניעו לאחד מאלו ושכח לאיזו מהן והוציאו סתם חייב בכל שהוא שעל דעת ראשונה דאחשביה הוציאו ושאר האדם אין חייבין אלא על שיעורו דלדידהו לא חשיב אלא כשיעורין של מעלה. זרק זה שהוציאו כבר לאוצר אע"פ שמקומו ניכר כיון שלא זרעו בטלה מחשבתו קמייתא לפיכך אם חזר והכניסו אינו חייב עד שיכניס כשיעור. דבר שאין דרך בני אדם להצניעו ואינו ראוי להצניע כדם הנדה אם

הצניעו אחר והוציאו חייב דהוא אחשביה למין זה להצניעו ושאר כל אדם פטורים עליו דאין חייבים אלא על הוצאת דבר כשר להצניע ומצניעין כמוהו.

הלכה כג

המוציא חצי שיעור פטור וכן כל העושה מלאכה מן המלאכות חצי שיעור פטור כדאמרי' דכתיב בעשותה כולה ולא מקצתה ואע"ג דבאיסורי תורה חצי שיעור אסור מדאוריתא אע"ג דלא לקי שאני התם דמרבי' ליה מכל אוכל חלב והכא ממעטינן ליה מבעשותה. הוציא חצי שיעור והניחו וחזר והוציא חצי שיעור אחר בהעלם אחת חייב דקרינן ביה בעשותה כולה כיון דבהעלם אחת נינהו ואם קדם והגביה החצי הראשון קודם הנחת השני הוי כאלו נשרף ופטור דלא הוי מלאכה שלימה ובשתי העלמות פטור דאמרינן במכילתא הרי שארג חוט אחד בשחרית וחוט אחד בין הערבים שומע אני יהא חייב תלמוד לומר ושמרתם את השבת וגו' כי כל העושה בו מלאכה עד שיעשה מלאכה גמורה. הוציא חצי שיעור והניחו וחזר והוציא חצי שיעור והעבירו על הראשון בתוך שלשה חייב שהמעביר כמי שהניח דהא מנחה בידו וידו סמוכה לקרקע תוך שלשה אבל זרקו תוך שלשה לא חשובה הנחה עד שינוח על גבי משהו כדאמר לעיל. הוציא חצי שיעור וחזר והוציא חצי שיעור אחד בהעלם אחד לרשות הרבים אחר אם יש ביניהם רשות היחיד פטור דכל חד חשיבה הוצאה באנפיה נפשה לרשות בפני עצמו והוי ליה בכל חד שיעור אבל היתה ביניהם כרמלית הרי שתי רשויות הרבים הן כרשות אחד וחייב חטאת.

הלכה כה

כל שיעורין אלו בעינן דלהוו שלמים בעידן עקירה והנחה ואם באמצע חסרו הוי ספק אי נדחה או לאו. הוציא גרוגרת לאכילה וצמקה קודם הנחה וחשב עליה לזריעה או לרפואה שאינו צריך שיעור הרי זה חייב כמחשבתו של עת הנחה דבשעת עקירה והנחה הוה בה שיעור אכילה לעקירה ושיעור זריעה להנחה ומצטרפי. הוציא פחות מגרוגרת לזריעה דהוי שיעור חשוב להוצאה וקודם הנחה חזר וחשב לאכילה דלא הוי שיעור פטור ואם תפחה קודם ונעשת כגרוגרת קודם שימלך עליה לאכילה חייב שאפילו לא חשב עתה לאכילה היה מתחייב על מחשבת זריעה דהוצאה והשתא נמי בשעת הנחה הוי שיעור אכילה. זרק כזית אוכלין לבית טמא והשלים כזית זה לאוכלים שהיו שם פחות מכביצה ונעשה הכל כביצה הרי זה ספק אם נתחייב מפני שהשלים השיעור לענין טומאה או לא נתחייב כיון דלא הוי גרוגרת.

הלכה כח

המוציא פחות מכשיעור אע"פ שהוציאו בכלי פטור שהכלי טפלה לו ולא הוי מלאכת מחשבת לגבי הכלי לפיכך הוציא אדם חי שאינו כפות במטה דהוי כחצי שיעור כיון דאדם חי נושא את עצמו פטור אף על המטה דלא הוי מלאכת מחשבת לגבי המטה כדאמר. המוציא קופת הרוכלין אע"פ שיש בה מינין הרבה אפי' הוציאן בתוך כפו אינו חייב אלא אחד דשם הוצאה אחד היא דאמרי בירושלמי דלא נצרכה אלא לר' אליעזר דמינין מחלקין קמ"ל:

פרק יט

הלכה א

כל כלי המלחמה שהן דרך מלבוש ככובע אם יצא בהן בשבת פטור דכל דרך מלבוש לא הוי משוי דלא גמרי' ממשכן אלא הוצאה דלאו דרך מלבוש וכל שאין דרך מלבוש כגון רומח וסייף הרי זה חייב דהוי משוי.

הלכה ג

טבעת שיש עליה חותם מתכשיטי האיש ושאין עליה חותם מתכשיטי האשה ולא מתכשיטי האיש לפיכך אשה שיצאת כשיש עליה חותם ואיש שאין עליה חותם חייבים דלאו מלבוש דתכשיט נינהו לתרוייהו ולאו שלא כדרך הוצאה היא אע"ג דאפקי' באצבעיה דלפעמים נותן לה הטבעת להצניעיה והיא מנחתה באצבעיה עד שתצניענה וכן האשה נותנת טבעתה להוליכה לאומן לתקנה ומניח אותה באצבעו עד חנות האומן ונמצא שהוציאו כדרך המוציאין ולפיכך חייבים.

הלכה ה

אשה שיצאה במחט נקובה כדרך הוצאה חייבת והאיש פטור ואיש שיצא במחט שאינה נקובה חייב והאשה פטורה מפני שהיא תכשיטיה זה הכלל כל היוצא בדבר שאינו מתכשיטיו ואינו דרך מלבוש והוציאו כדרך שמוציאים אותו דבר חייב דמשוי הוי.

הלכה יט

היוצא בטלית מקופלת ומונחת על כתפו חייב דלאו תכשיט הוא הכי ולאו דרך מלבוש הוא ודרך הוצאה היא על הכתף. היוצא בטלית שאינה מצוייצת כהלכתה חייב דאותם החוטין לא בטילי ולאו תכשיט ודרך מלבוש נינהו כיון דאינה שלמים והוציאם כדרך שמוציאים אותו כל שלא הוציא כדרך המוציאים אע"פ שיצא דרך אומנותו פטור.

הלכה כב

הזב שיצא בכיס שלו חייב מפני שאין דרך כיס זה להוציאו אלא בדרך הזאת ולאו תכשיט ולאו דרך מלבוש הוי כיון דלאצולי טינוף הוא דכל אצולי טינוף משוי הוי:

פרק כ

הלכה א

אסור להוציא משא מרשות לרשות או ארבע אמות ברשות הרבים על הבהמה בשבת שנאמר למען ינוח שורך וחמורך וגו' אחד שור וחמור ואחד כל בהמה וחיה ועוף דכתיב וכל בהמתך וריבה הכל אפילו עופות מדהוה ליה למכתב ובהמתך כדכתיב בדברות הראשונות ואם הוציא על הבהמה אפילו שהוא מצווה על שביתתו אינו לוקה לפי שאיסור המיוחד בה בא מכלל עשה ולפיכך אפי' נשתתף הוא במלאכת בהמתו כמו המחמר אחר בהמתו והיה עליה משאוי פטור מכלום בשוגג לא מיחייב חטאת דהוקשה כל התורה כולה לע"ז דכתיב תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה מה ע"ז לא מחייב חטאת עד דעביד מעשה בגופיה דכתיב לעושה בשגגה הכא נמי בעינן דליעבד מעשה בגופיה והא לא קעביד אלא דיבור בעלמא שמנהיגה בקול הרי דבשוגג לא מיחייב חטאת וכל דבשוגג לא מיחייב חטאת במזיד לא מיחייב סקילה דכתיב לעושה בשגגה וסמיך ליה והנפש אשר תעשה ביד רמה דהיינו מזיד ואית בה סקילה ובשבת נמי לא כתיב סקילה אלא בדבר שחייבים על שגגתו חטאת דהיינו מקושש עצים והלא לאו מפורש בתורה שנאמר לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ובהמתך ואף על גב דחטאת וסקילה לא מיחייב הוה ליה חייב מלקות דלא אמרינן דהוי לאו שאין בו מעשה ולא ללילקי דכשמנהגין בקול על ידי קול הנהגתו נעשה מעש' הליכת הבהמה ולא היא דלאו זה לאו למלאכת הבהמה בלא סיוע אדם קא אתי אלא למלאכות שהאדם שותפין בהם דכתיב אתה ובהמתך שעל ידי שניהם נעשת המלאכ' כגון מחמר אחר בהמתו שהיא טעונה וכגון החרישה שנעשה על ידי שניהם וכיון שכולל לאו זה של לא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך דבר שהעושה אותה במזיד נהרג עליה כמו בחרישה אפילו בשאר מלאכות הבהמה אף על פי שהאדם שותף בהם כמו מחמר אינו לוקה לפי שיש בלאו זה אזהרה למלאכה שיש בה מיתת בית דין שהוא החרישה עם הבהמה וכל לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין אין לוקין עליו דעיקר אזהרתו למקום שיש בו מיתה אתאי ולא למלקות א"כ יש איסור עשה במלאכת הבהמה עצמה אפילו בלא סיוע ואיסור לאו בלא מלקות כשמסייעה כגון מחמר וכדאמר' ולפיכך אסור מדאוריתא לישראל להשכיר

או להשאיל בהמתו לגוי בשבת שהרי הוא מצווה על שביתת בהמתו דכתיב למען ינוח שורך וחמורך וגו'.

הלכה ו

מי שמחשיך לו בדרך ולא היה עמו נכרי לשיתן לו כיסו דאין אדם מצווה על שביתת גוי והיתה עמו בהמתו מניח כיסו עליה כשהיא מהלכת ונוטלה מעליה קודם שתעמוד שלא תהיה שם עקירה והנחה דעקירה והנחה בעינן דומיא דידיה שאם היתה עקירה והנחה היה אסור מדאוריתא שהרי הוציא משא על הבהמה ואסור לו גם כן מדאוריתא להנהיגה בקול כל זמן שהכיס עליה שאם מנהיגה הרי הוא מחמר ואף אם היה עמו נכרי מותר מדאוריתא ורבנן הוא דגזרו כשיש נכרי שיתנוה לנכרי ואף מדאוריתא יכול להוליכה הוא עצמו פחות פחות מארבע אמות ואפילו יותר אם רץ בה וכשמגיע לפתח ביתו זורקה כלאחד יד קודם שיעמוד דלאו הנחה הוא כדאמ' לעיל.

הלכה ח

כל מידי דנטרתא יתירתא היא דאין דרך בחול כלל הוי משוי ואסור בשבת בכלל למען ינוח שורך וגו' והוא דהניחה בשבת ויצאה לרשות הרבים ועמדה דהוי עקירה והנחה.

הלכה יד

כשם שאדם מצווה על שביתת בהמתו בשבת כך הוא מצווה על שביתת עבדו ואמתו ואף על פי שהן בני דעת ולדעת עצמו עושין מצוה עלינו לשומרם ולמונעם מעשיית מלאכה בשבת שנאמר למען ינוח וגו' וינפש בן אמתך והגר ואף על גב דהאי קרא בעבד ערל מוקמי ליה בפ' הערל והרב ז"ל הביאו לעבד מל איפשר דמשום דעבד מה שעושה לדעת עצמו הוא עושה הוה אמינא דדוקא לעשות מלאכתו של ישראל מדעת ישראל הוא דאסור העבד אבל לעשות מלאכת רבו שלא לדעת רבו אלא לדעתו הוה מותר לכך מייתי מהאי קרא דאקשיה לעבד ערל לבהמה מה בהמה בין לדעתה בין שלא לדעתה דהא לית לה דעת אסור למעבד בה מלאכה אף עבד ערל כן ומינה יליף עבד מל דכתיב בקרא אחרינא למען ינוח עבדך ואמתך כמוך והאי קרא הוא מצוה על רבו אבל העבד עצמו הרי הוא מוזהר שלא יעשה שום מלאכה מלא תעשה כל מלאכה אתה וגו' ועבדך וגו'. עבד ואמה שאנו מצווים על שביתתם הם שמלו וטבלו לשם עבדות וקבלו עליהם מצות שהעבדים חייבים בהם אבל עבדים שלא מלו ולא טבלו אלא קבלו עליהם שבע מצות בני נח בלבד הרי הן כגר תושב ומותרין לעשות מלאכה בשבת לעצמן כישראל בחול דאינן חייבין אלא על שבע מצוות ורבם גם כן אינו חייב שישביתם אלא ממלאכתו בין לדעתו בין מדעתם. ואין מקבלין גר ותושב אלא בזמן שהיובל נוהג דאתיא טוב טוב

מעבד עברי כדילפינן במצות מילה ומה זה שכתב הכתוב והגר דאלו בגר תושב עושה מלאכה לעצמו בשבת וגר צדק הרי הוא ככל ישראל א"כ במי נאמר וינפש בן אמתך והגר זה גר תושב שהוא שכירו ולקוטו של ישראל כמו בן אמתו שלא יעשה מלאכה לישראל רבו בשבת בין לדעתו בין שלא לדעתו אבל לעצמו עושה דאינו בכלל לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך אלא עבד שמל וטבל שהוא אסור על כל מלאכה כישראל ולא נשנה בלמען ינוח עבדך ואמתך כמוך אלא להזהיר רבו עליו. והנה נתבארו כל הארבעים מלאכות חסר אחד הן ותולדותיהן מדאוריתא ובשבעה פרקים הנמשכים אחרי אלו הם שבותים כלם מדרבנן מהם תולדות דרבנן לכל מלאכה ומלאכה לבד מאחד עשר מלאכות שאין בהן תולדות דרבנן והם הניפוץ והטווה ועשיית הנירין והנסכת המסכת ואורג ובוצע והצד והשוחט והמפשיט והמחתך והמשרטט ובמקום אחר יתבאר טעם למה גזרו במלאכה אחת ולא באחרת עם ביאור טעמי גזרת חכמים בעזרת האל כי אין מקומן בזה הספר ומהם דברים לא שדומים ומביאים למלאכה אלא משום שנאמר אם תשיב משבת רגליך וגו'. ואם תדקדק בכל הלכות שבת תמצא כי רובן הן מדרבנן גדר וסייג לשבת החמורה מהן סמוכות אלאו דלא תסור ומהם אעשה דושמרתם את משמרתי עשו משמרת למשמרתי וקצתן עם אסמכתא מן התורה או מן הנביאים ואנו מחויבים לשומרם כדברי תורה כמו שאמרו ערבים עלי דברי דודים יותר מיינה של תורה ואמר ר' יוחנן אל תהי שבות קל בעיניך:

פרק כא

הלכה א

-העתקה מסוף פרק כ-

[**והנה** נתבארו כל הארבעים מלאכות חסר אחד הן ותולדותיהן מדאוריתא ובשבעה פרקים הנמשכים אחרי אלו הם שבותים כלם מדרבנן מהם תולדות דרבנן לכל מלאכה ומלאכה לבד מאחד עשר מלאכות שאין בהן תולדות דרבנן והם הניפוץ והטווה ועשיית הנירין והנסכת המסכת ואורג ובוצע והצד והשוחט והמפשיט והמחתך והמשרטט ובמקום אחר יתבאר טעם למה גזרו במלאכה אחת ולא באחרת עם ביאור טעמי גזרת חכמים בעזרת האל כי אין מקומן בזה הספר ומהם דברים לא שדומים ומביאים למלאכה אלא משום שנאמר אם תשיב משבת רגליך וגו'. ואם תדקדק בכל הלכות שבת תמצא כי רובן הן מדרבנן גדר וסייג לשבת החמורה מהן סמוכות אלאו דלא תסור ומהם אעשה דושמרתם את משמרתי עשו משמרת למשמרתי וקצתן עם אסמכתא מן התורה או מן

הנביאים ואנו מחויבים לשומרם כדברי תורה כמו שאמרו ערבים עלי דברי דודים יותר מיינה של תורה ואמר ר' יוחנן אל תהי שבות קל בעיניך:]

פרק כד

הלכה ז

אזהרת סא שאין עונשין בשבת אף על פי שהעונש מצות עשה כמו שמפורש בכתוב בכל ארבע מיתות בית דין ובמלקות אינה דוחה את השבת שאם נתחייב מלקות או מיתה אין מלקין אותו ואין ממיתין אותו בשבת שנאמר לא תבערו אש בכל מושבותיכם ואע"ג דהאי קרא מוקמינן ליה לחלק כדתניא הבערה לחלק יצאת דברי ר' נתן אפילו הכי ממושבו' דריש דלפי שנא' כי יהי' באיש חטא משפט מות והומת שומע אני בין בחול בין בשבת ומה אני מקיים מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממיתת בית דין תלמוד לומר לא תבערו אש בכל מושבותיכם ולהלן הוא אומר והיתה לכם לחוקת עולם משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם גבי מיתת ב"ד בפר' רוצחים כתיב מה להלן מושבות דב"ד אף מושבו' האמו' כאן ב"ד ועוד דהוה מצי למכתב מלאכה אחרת והוה ילפינן מינה לחלק כדר' נתן ומדכתיב הבערה דהוא אחד ממיתת ב"ד ש"מ שהיא אזהרה לבית דין שלא ישרפו בשבת מי שנתחייב שרפה והוא הדין לשאר עונשין:

פרק כז

הלכה א

אזהרת סב שלא לצאת חוץ לתחום המדינה בשבת וכל היוצא חוץ לתחום לוקה שנאמר אל יצא איש ממקומו ביום השביעי מקום זה הוא תחום העיר ולא נתנה תורה שיעור לתחום זה אבל חכמים העתיקו שתחום זה הוא חוץ לשנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל דגמירי דהוה שלש פרסאות והעיר כולה כארבע אמות בין מוקפת חומה בין אינה מוקפת דמחנה ישראל כולו היו מהלכין אותו כארבע אמות דתניא כשהן נפנין אין נפנין לא לפניהם חוץ לענן שמא ילכו הענן והארון שם ולא לצדיהם חוץ לענן שאין יודעין אנה יפנה הענן לעבור אלא לאחוריהם חוץ לענן דודאי לא יחזור הענן לאחורין אלמא המהלך בראש והוצרך לנקביו חוזר לאחוריו שלשה פרסאות שהוא מחנה ישראל דאמר קרא ויחנו על הירדן מבית הישימון ואמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן לדידי חזי לי ההוא אתרא והוה שלשה פרסאות על תלת' פרסי דאיכא מאן דאמר כתיבה היו ישראל מהלכין במדבר ולא כקורה דכתיב כאשר יחנו כן יסעו ומאן דאמר כקורה מקיים

ליה מה בחנייתן על פי הדבור אף בנסיעתן על פי הדבור ומודה דבחנייתן כתיבה היו ואע"ג דיושבי אהלים שאינם קבע היו ואפילו הכי מהלכין את כל המחנה כארבע אמות דדגלי מדבר כיון דכתב בהו על פי ה' יחנו חשובה הוא חנייתן להיות נידונות קבע וכך אמר להם משה רבנו לא תצאו חוץ למחנה דהוי ג' פרסאות וחוץ לאלפים אמה מדברי סופרים וגזירה שוה דמקום ממקום ומקום מניחה וגו' אסמכתא בעלמא דהני שנים עשר מיל דאית ליה הן לצד אחד איזה צד שירצה ואם הלך שנים עשר מיל למזרח אינו יכול לחזור ללכת לצד מערב אפילו אמה אחת מדאוריתא ואפילו אצל העיר ואם הלך אפילו אמה אחת לוקה מן התורה וחוץ לשנים עשר מיל למעלה מעשרה בעמודין שגבוהין עשרה ואין רחבין ארבעה הרי זה ספק אם יש תחומין למעלה מעשרה או לאו והוא ספקא דאוריתא ולחומרא אבל במקום שיש בו ארבעה על ארבעה אסור מדאוריתא לצאת אפילו אמה אחת ואיסורה דתחומין לא הוי אלא ביבשה דומיא דמחנה ישראל אבל בימים ובנהרות ובכרמלית אפילו אלף מיל מותר מדאוריתא ורשות היחיד המוקף מחיצות נראה דאינו נחשב בתוך שנים עשר מיל לא בתחילה ולא באמצע ולא בסוף אלא בעינן שנים עשר מיל כדגלי מדבר וקולי דאלפים אמה לענין בא בדרך היינו דוקא באלפים אמה דרבנן אבל לענין שנים עשר דאוריתא אין לו רשות ללכת יותר משנים עשר מיל אפי' הוא תוך השנים עשר מיל ממדינתו דקנית שביתה בשנים עשר מיל דאוריתא לאו בדעתיה תליא מילתא אלא ממילא יש לו שנים עשר מיל במקום שביתתו.

הלכה יא

מי שיצא חוץ לתחום שנים עשר מיל אפילו אמה אחת נראה דלא יכנס מדאוריתא דכל דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני דלא פליגי אלא ברבית קצוצה כדאיתא התם בתמורה דהכא מודה אביי דקאמר קרא ממקומו דהוא שנים עשר מיל מדאוריתא ואם יצא מקום שיצא לאו מקומו הוא ואין לו אלא ארבע אמותיו ואפילו הוציאוהו גוים או יצא שלא לדעת ואם חזר וכל שכן החזירוהו כאילו לא יצא מדאוריתא דמקומו הוי ורשות היחיד שבחוץ לתחום הוי כארבע אמות דהני שנים עשר מיל אין רשות היחיד נחשב בתוכן משום דלא הוי כדגלי מדבר.

הלכה טו

כל מי שאין לו לזוז ממקומו אלא בתוך ארבע אמות מפני שהוא חוץ לשנים עשר מיל אפילו נצרך לנקביו לא יזוז ממקומו דמה שאמרו גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה היינו מתחומין דרבנן דהוא לאו דלא תסור אבל בתחומין דאוריתא לא.

הלכה טז

ויוצאין חוץ לשנים עשר מיל בשבת להעיד על ראיית הלבנה דכתיב אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם במועדם הזהיר שלא יעבור המועד של זמן קריאתן מקראי קדש היינו קדוש בית דין מלמד שמחללין העדים השבת כדי שיתקדשו בזמנן וכן לכל דבר שהוא פיקוח נפש יוצאים חוץ לתחום שנים עשר מיל דכתיב וחי בהם וגו' אי נמי דכתיב ושמרו בני ישראל כדאיתא במכילתא וכדאמר לעיל בענין פיקוח נפש:

פרק כח

הלכה א

כל בית דירה שהוא יוצא מן המדינה אם היה בינו ובין המדינה שבעים אמה ושני שלישי אמה שהם סאתים כחצר המשכן דכתיב אורך החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים אמרה תורה טול חמשים וסבב חמשים הנותרים דהוו ליה שבעים אמות וארבעה טפחים אלמא דמר בעינן ליה לחצר המשכן לשער בו איסור שבת והאי קרא לאו אסמכתא הוא כדמשמע בכיצד מעבירין הרי זה מצטרף למדינה ונחשב ממנה דגלי קרא ביהושע דתוך עיבור העיר דהוי ע' אמה ושירים נמי חשיב מן העיר ממש דכתיב ויהי בהיות יהושע ביריחו מאי ביריחו אלימא ביריחו ממש והכתיב ויריחו סגרת מסוגרת אלא בעיבורה דהיינו ע' אמה ושירים היה בית שני קרוב לזה בית דירה בשבעים אמה ושירים ובית שלישי קרוב בשבעים אמה ושירים וכן עד מהלך כמה ימים הרי הכל כמדינה אחד דכל תוך ע' אמה הוי כמקומו ומודדין מחוץ לבית האחרון שנים עשר מיל.

הלכה ה

היו שני עיירות סמוכות אם יש ביניהם קמ"א נחשבים כאחד דכתיב מקיר העיר וחוצה אמרה תורה תן חוצה דהיינו קרפף ואחר כן מדוד.

הלכה ו

ואין מודדין תחום תורה מעיקר ישיבת המדינה אלא מרבעין אותה למדוד מהמדינה שנים עשר מיל דכתיב זה יהיה לכם מגרשי הערים כזה יהו שובתי שבת והתם פיאות כתיבי דמשמע מרובעין ומרבעה לרבועו של עולם דמערי הלויים הוא דילפינן פיאות בשבת והתם הוו מרובעות לריבועו של עולם כדכתיב קדמה וימה וגו'.

הלכה יא

אין מודדין שנים עשר מיל אלא בחבל של חמשים לא פחות ולא יותר דכתיב ורחב חמשים בחמשים אמרה תורה בחבל של חמשים אמה מדוד והא מיבעי ליה ליטול

חמשים ולסבב חמשים אם כן לימא קרא חמשים חמשים מאי בחמשים שמע מינה תרתי. הגיע לגיא אם היה רחבו חמשים מבליעו בחבל המדה דכיון דאמרה תורה בחבל של חמשים אמה מדוד כל מה שיכול להבליעו בחמשים אמה מותר להבליע מדאוריתא אבל אין מקדרין בהרים לתחום תורה דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אין מקדרין לא בעגלה ערופה לידע איזו היא קרובה אל החלל ולא בערי מקלט דתחומה קולט הרוצח מפני שהן של תורה והכי נמי תחום שנים עשר מיל שהוא של תורה אין מקדרין.

הלכה יז

אין סומכים אלא על מדידת אדם מומחה שיודע מדת הקרקע וריבה בתחום והני שאר קולי היינו בתחום אלפים דרבנן אבל בשנים עשר מיל דאוריתא לא מקלינן כולי האי:

פרק כט

הלכה א

מצוה כט לקדש את יום השבת בדברים שנאמר זכור את יום השבת לקדשו כלומר זכרהו זכירת שבת וקידוש וצריך לזוכרו בכניסתו וביציאתו בכניסתו בקידוש היום וביציאתו בהבדלה ואית דילפי לה להבדלה מדכתיב ולהבדיל בין הקדש ובין החול. [ונ"ל דאף אם נאמר דאיסור תענית בשבת מן התורה היינו אם התענה לילה ויום דליכא עינוי מן התורה אלא לילה ויום] וראיתי כתוב בשם הרשב"א ז"ל שכתב על הרב ז"ל שאיפשר לומר שסבור שאסור הוא להתענות בשבת מן התורה על ענין נשבע שלא לאכול בשבת שכתב הרב ז"ל דהויא שבועת שוא.

הלכה ד

עיקר קידוש בלילה דכתיב לקדשו דמשמע משעה שמתקדש היום. אם לא קדש בלילה בין בשוגג בין במזיד מקדש והולך כל היום כולו דזכור את יום השבת כתיב מכל מקום צריך אתה לזוכרו. ואם לא הבדיל בלילה מבדיל למחר ומבדיל והולך עד סוף יום שלשה שהוא תחלת יום ד' דשלשה ימים נחשבים אחר השבת ושלשה ימים האחרים קודם השבת מדאוריתא דהא לענין גיטין סמכינן אהא כדאיתא פרק ערבי פסחים.

הלכה יא

יש לו לאדם לקדש ערב שבת מבעוד יום וכן מבדיל מבעוד יום שמצות זכירה לאומרה בין בשעת כניסתו ויציאתו בין קודם לשעה זו כמעט. ונשים חייבות בקידוש היום דבר תורה דכתיב זכור זכרהו ועל היין וכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה איתנהו בזכירה. ואין קדוש ימים טובים דבר תורה וחיוב

שלש סעודות מדרבנן וקרא אסמכתא דפשטיה דקרא לאו להכי אתא. השבת ועבודה זרה כל אחד משתיהן שקולה כנגד כל המצות ע"ז דכתיב וכי תשגו ולא תעשו וילפינן בהוריות דבעבודה זרה מיירי ומחלל בפרהסיא שבת כופר במעשיו ומעיד שקר שלא שבת הקב"ה במעשה בראשית וכל השומר את השבת כהלכתה ומכבדה ומענגה כפי כחו מפורש בקבלה שכרו בעולם הזה יתר על הצפון לעולם הבא שנאמר אז תתענג על ה' והרכבתיך על במותי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך כי פי ה' דבר ויש ציווים ואזהרות מדברי סופרים משום עונג שבת. וכל דיני עירובין מדברי סופרים ושלמה ע"ה תקן עירובי חצרות וגזר שלא להוציא מרשות היחיד לרשות היחיד חברו לעשות סייג והרחקה איסור תורה שלא יבא להתיר מרשות הרבים לרשות היחיד והיינו דכתיב אזן וחקר משלים שעשה אזנים לתורה כאזני כלי שאוחזין אותו בם ויצאת בת קול ואמרה בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני: